

KIZ ÇOCUKLARININ HAK SAHİPLİĞİNİN İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIKLARINA ETKİSİ

Demet BELVERENLİ*

ÖZET

Kız çocukları sigortalı anne ya da babalarının ölümü ile birlikte Kanunda öngörülen şartları sağlamaları halinde ölüm aylığı ya da ölüm geliri hak sahibi olmaktadır. Ancak kız çocuklarının hak sahipliğinden sonra isteğe bağlı sigortalı olmak istemesi ya da ölüm aylığı veya geliri alan kız çocuğunun sonradan isteğe bağlı sigortadan edime hak kazanması halinde nasıl bir çözüm yolu benimsenmesi gerektiği önem arz etmektedir. Ölüm aylığı ya da geliri hak sahipliği şartları ile bunların kesilme nedenleri arasında öngörülen durumlar zaman içerisinde değişikliklere konu olmuştur. Sosyal güvenlik mevzuatının değişmesi nedeniyle, isteğe bağlı sigortalılık sebebiyle edime hak kazanma halinde bunun ölüm aylığı ya da geliri ile ilişkisinin nasıl olacağına açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Ayrıca, kız çocuklarının isteğe bağlı sigortalı olmakla bu sigortadan edime hak kazanmayı eşit addederek yıllarca prim ödemeleri sonucunda yaşadıkları mağduriyetler yargı kararlarına da yansımış, farklı kararlar ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, konuya ilişkin yasal düzenleme ve yargı kararlarına yer verilerek, ölüm aylığı ya da geliri hak sahipliğinin kız çocuklarının isteğe bağlı sigortalılıklarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: hak sahipliği, isteğe bağlı sigorta, ölüm geliri, ölüm aylığı, sigortalı.

THE EFFECT OF ENTITLEMENT OF GIRLS ON VOLUNTARY INSURANCE

ABSTRACT

Girls are entitled to survivor's pension or death benefit if their mothers or fathers' deaths meet the conditions stipulated in the Law. However, it is important that a solution should be adopted for the case that girls wish to be insured following the entitlement or a girl receiving a survivor's pension or death benefit becomes subject to entitlement to claim on voluntary insurance afterwards. The conditions for the survivor's pension or benefit entitlement and the reasons for their withdrawal have been subject to modifications over time. Due to the change in social security legislation, there is a need for clarifying how it will be dealt with in respect of survivor's pension

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, e-posta: demetdurmaz89@gmail.com.

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 02/06/2017

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 18/08/2017

or death benefit in case of entitlement due to voluntary insurance. In addition, as the girls are insured on the voluntary basis, the grievances they have experienced for many years as a result of premium payments are reflected in judicial decisions, and various decisions have been made. In this study, it is aimed to examine the effect of entitlement of survivor's pension or death benefit on the voluntary insurance of girls by referring to legal regulation and judicial decisions about the subject.

Keywords: *entitlement, voluntary insurance, death benefit, survivor's pension, insured.*

GİRİŞ

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda (SSGSSK) sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine gelir ya da aylık bağlanması öngörülmüştür. Bu hak sahiplerinin sigortalının eşi, çocukları ile ana ve babası olduğu kanunda sınırlı olarak belirtilmiştir. Kız çocukları hak sahibi olmakla birlikte, onların gerek hak sahipliği koşullarının gerekse hak sahipliğinin sona erme sebeplerinin, diğer hak sahiplerinden farklılık gösterdiği noktalar bulunmaktadır.

5510 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde kendi sigortalılığı nedeniyle aylık almayan bir kişi sigortalı olabilmektedir. Ancak Kanunun ölüm aylığının hak sahiplerine paylaşılmasını düzenleyen 34. maddesinde, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış çocuklardan bahsetmektedir. Kanunun 35. maddesinin birinci fıkrasında ise, 34. maddenin birinci fıkrasındaki söz konusu şartların ortadan kalkması aylığın kesilme sebepleri arasında gösterilmiştir. Ayrıca, 5510 sayılı Kanun'un 34. maddesindeki "kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık almama" durumu mülga 506 sayılı Kanun'da (SSK) farklı şekilde kaleme alınmış ve çok sayıda değişikliğe uğramıştı. Bu değişiklikler sonucu da Sosyal Sigortalar Kanunu'nda "kendi çalışmasından dolayı aylık almama" şartına yer verilmesi karşısında, hak sahibi kız çocuklarının isteğe bağlı sigortalı olup olamayacağı'nın veya isteğe bağlı sigortalı olan hatta daha önemlisi isteğe bağlı sigortadan edime hak kazanan kız çocuklarının aynı zamanda anne ya da babalarından dolayı ölüm aylığına hak kazanıp kazanamayacağı'nın açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

İsteğe bağlı sigortalı olma şartları bakımından engel oluşturmayan ölüm aylığı ya da geliri hak sahipliğine dayanarak isteğe bağlı sigortaya yıllarca

prim ödeyen ancak isteğe bağlı sigorta edimlerine hak kazandıkları durumda, ölüm aylığının kesilmesi sonucu ile karşılaşan kız çocuklarının yaşadığı mağduriyet yargı önüne gelen hukuki uyuşmazlıklarda da kendini göstermiştir. Zaman içerisinde verilen farklı Yargı Kararları da konuyu incelenmeye değer hale getirmiştir.

Çalışma başlığı olarak belirlenen “Kız çocuklarının hak sahipliğinin isteğe bağlı sigortalılarına etkisi” ifadesi aslında ölüm aylığının ve gelirinin hem isteğe bağlı sigorta ilişkisine girmeyi hem de isteğe bağlı sigortadan edime hak kazanmayı etkileyip etkilemeyeceği, etkileyecekse ne şekilde etkileyeceğini ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Çalışmamızda, ilk olarak kız çocuklarının hak sahibi olma koşulları ve isteğe bağlı sigortalılık şartları ile isteğe bağlı sigorta edimleri kısaca açıklanmıştır. Daha sonra, kız çocuklarına bağlanan ölüm aylığı ya da gelirinin isteğe bağlı sigortalı olmaya ve bu sigortadan edime hak kazanmaya olan etkisi incelenmiştir. Yine, isteğe bağlı sigortalı kız çocuklarının ölüm aylığına hak kazanmalarının hukuksal sonuçları ele alınmıştır. Yargı kararlarının 5510 sayılı Kanun öncesindeki mevzuata dayanarak veriliyor olmasından dolayı ilgili hükümlerin geçirdiği yasal değişim belirtilerek, değerlendirme ve sonuç kısmına yer verilmiştir.

I. KIZ ÇOCUKLARININ HAK SAHİBİ OLMA KOŞULLARI

Sigortalının ölümü ile sosyal güvenlik kurumları sağlamış oldukları sosyal güvenlik garantisini sona erdirmemekte, sigortalının sağlığında geçindirmekle yükümlü olduğu ve sigortalının ölümü ile muhtaç duruma düşen aile fertlerine sağladığı koruma garantisini sürdürmektedir¹. Bu sebeple, sosyal sigorta sisteminde asli sigortalılar yanında bağlı sigortalılar da koruma kapsamına alınmışlardır². Hak sahibi diye ifade edilen bu kişiler, 5510 sayılı Kanun’un 3. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre hak sahibi, sigortalının veya sürekli iş göremezlik geliri ile malullük, vazife malullüğü ya da yaşlılık aylığı almakta olanların ölümü halinde, gelir veya aylık bağlanmasına yahut toptan ödeme yapılmasına hak kazanan eşini, çocuğunu, ana ve babasını ifade etmektedir. Kanun koyucu Kanunun 3. maddesinde, üzerinden koruma sağlanan kişinin gerek çalışan bir kişi yani aktif sigortalı gerekse emekli ya da diğer aylık veya gelirleri almakta olan kişi yani pasif sigortalı olabileceğini göz önüne alarak

---

¹ ALPER, Yusuf, Sosyal Sigortalar Hukuku, Güncellenmiş 5. bs., Bursa, Dora Yayıncılık, 2013 s. 259.

² SÖZER, Ali Nazım, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 2. bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2015, s. 421.

“sigortalı” ve “gelir veya aylık almakta olan kişiler”i ayrı telaffuz etmiştir³. Hak sahiplerinin kimler olduğu Kanunda sınırlı ve sayılı bir şekilde belirtilmiştir⁴. Söz konusu kişiler sigortalının sağ kalan eşi, çocukları, ana ve babaları olup, bunların dışında hiç kimse örneğin, dayı, amca, kardeş, büyük anne, büyük baba hak sahibi sayılmaz⁵. “Hak sahipliği” kavramı “mirasçılık” kavramı ile örtüşmez⁶. Hak sahibi ile mirasçı sıfatı aynı kişide toplanmış olduğu durumda dahi, mirası reddetme geçerliiyken, hak sahipliğinden vazgeçilemez⁷. Bir başka ifadeyle, hak sahiplerinin mirası reddetmiş durumda olmaları, ölüm sigortasından aylık bağlanmasını ve yardım almalarını etkilemez⁸.

Esasen hak sahipliği sigortalının ölümü sonucunda kazanılan bir hukuk-sal statü hali olduğundan, hak sahiplerine aylık veya gelir bağlanabilmesi için her şeyden önce sigortalının ölmüş olması gerekmektedir⁹. Ölümün ne zaman gerçekleşmiş sayılacağı tartışmalı olmakla birlikte bugün ağırlıklı olarak beyin ölümü kavramının kullanıldığını ve kabul edildiğini söylemek mümkündür¹⁰. Gerek 2283 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun’un¹¹ 11. maddesi gerekse Organ ve Doku Nakli

³ SÖZER, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 429.

⁴ ASLANKÖYLÜ, Resul, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, C. 1, Ankara, Bilge Yayınevi, 2013, s. 946.

⁵ ASLANKÖYLÜ, Şerh, C. 1, s. 946.

⁶ ASLANKÖYLÜ, Şerh, C. 1, s. 946.

⁷ ASLANKÖYLÜ, Şerh, C. 1, s. 946.

⁸ TUNCAY, A. Can, “5510 Sayılı Kanun Açısından Ölüm Sigortası”, Prof. Dr Ali Güzel’e Armağan, C. 2, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2010, s. 1241; TUNCAY, A. Can/EKMEKÇİ, Ömer, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Yenilenmiş 17. bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2015; s. 501; SÖZER, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 431; GÜZEL, Ali/OKUR, Ali Rıza/CANIKLIOĞLU, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 15. bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2014, s. 713; YÜREKLİ, Sabahattin, “Sosyal Güvenlik Hukukunda Özel Bir Durum: Muristen Bağlanan Aylık, Mirasın Reddi Halinde Kesilir mi?”, Sicil İş Hukuku Dergisi, Sa. 20, Aralık 2010, s. 148-149; KESER, Hakan, “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Işığında Mirasın Reddinin, Mirastan İskatın Ve Sigortalının Öldürülmesinin Sosyal Güvenlik Kurumunca Bağlanacak Ölüm Aylığına Etkisi”, LİSGHD, Sa. 19, 2008, s. 1025-1045.

⁹ GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s. 713; ASLANKÖYLÜ, Şerh, C. 1, s. 1472; ARICI, Kadir, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara, Gazi Kitabevi, 2015, s. 388.

¹⁰ DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan, Türk Özel Hukuku Cilt II-Kişiler Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2015, s. 24-25; ÖZEL, Çağlar, “Medeni Hukuk Açısından Ölüm Anının Belirlenmesi ve Ceset Üzerindeki Hakka İlişkin Bazı Düşünceler”, AÜHF, C. 51, Sa. 1, 2002, s. 50; AYAN, Mehmet/AYAN, Nurşen, Kişiler Hukuku, Konya, Mimoza Yayıncılık, 2011, s. 130.

¹¹ RG. 03.06.1979, Sa. 16655.

Hizmetleri Yönetmeliği¹² beyin ölümünü esas almaktadır¹³. Hukukumuzda öldüğü kesin olarak belirlenebilen kişilerin dışında diğer bazı durumlarda da kişinin ölmüş olduğu varsayılmıştır. Gerçekten Medeni Kanun'un 31. maddesinde "ölüm karinesi" başlığı altında yer alan hükme göre, bir kimse, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolursa, cesedi bulunamamış olsa bile ölmüş sayılmaktadır ve ölüme bağlı tüm hukuki sonuçlar kendisi hakkında da uygulanacaktır¹⁴. Yine Kanununun 32. maddesine göre, ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimsenin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa, hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine mahkeme bu kişinin gaipliğine karar verebilecektir. Mahkemece gaipliğe karar verilmesi halinde, ölüme bağlı haklar aynen gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılabilir (TMK. m. 35). Bu sebeple sigortalının gaipliğine karar verilmesi durumunda da hak sahipliği sıfatı kazanılabilecektir¹⁵.

Hak sahiplerine ölüm sigortası ile iş kazası ve meslek hastalığı sigorta kolundan edimler sunulmaktadır. Ölüm sigortası bakımından ölüm sözcüğü, iş kazası ve meslek hastalığı dışındaki ölümleri kapsamaktadır¹⁶. Ölümün meydana geldiği yer, ölüm sebebi, ölüm şekli sonucuna etkili olmayıp, sigortalının kendi kusuru veya kastı neticesinde ölmesi halinde de bu sigorta kolu bakımından ölüm koşulu gerçekleşmiş kabul edilecektir¹⁷. İş kazası ve meslek

¹² RG. 01.02.2012, Sa. 28191.

¹³ Sigortalının ölümü bakımından beyin faaliyetleri durmadan hak sahiplerine ölüm sigortası yardımları yapılamayacaktır, **ÇENBERCİ**, s. 399; **CANIKLIOĞLU**, Nurşen, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu Açısından Geride Kalanların Korunması (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1997, s. 9 vd.

¹⁴ **HELVACI**, Serap, Gerçek Kişiler, 3. bs., İstanbul, Legal Yayıncılık, 2010, s. 29; **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 26-27; **AKİPEK**, Jale G./**AKINTÜRK**, Turgut, **Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku**, C. 1, 12. bs., İstanbul, Beta, 2015, s. 251.

¹⁵ **TUNCAY**, Ölüm Sigortası, s. 1232; **SÖZER**, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 429; **ARICI**, s. 388; Öğretide Aslanköylü, gaip sigortalının ortaya çıkması halinde, hak sahiplerinin gaiplik kararının alınmasında kötü niyetli davrandıkları tespit edilmemiş ve TBK m. 79'daki (EBK m. 63) şartlar gerçekleşmiş ise ödenen aylıkların geri istenemeyeceği görülmüştür, **ASLANKÖYLÜ**, Şerh, C. 1, s. 1473; Aksi yönde de düşünebileceği hakkında bkz. **GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s. 714.

¹⁶ Yar. 21. HD., T. 15.01.2013, E. 2011/5723, K. 2013/200, **YILMAZ**, Halil/**KALEMCİ**, Mahmut, Yargıtay'ın Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Emsal Kararları, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014, S. 993-994.

¹⁷ **TUNCAY**, Ölüm Sigortası, s. 1232; **ASLANKÖYLÜ**, Şerh, C. 1, s. 1473; **UŞAN**, M. Fatih, Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009, s. 228; **BİLGİLİ**, Özkan, Yeni Sosyal Güvenlik Uygulaması (5502 ve 5510 Sayılı Kanunlara Göre), İzmir, 2008, s. 621.

hastalığı sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken gerçekleşen ölümler ise iş kazası ve meslek hastalığı sigortasının kapsamına girmektedir (SSGSSK m. 16/1, c). Ölüm iş kazası ve meslek hastalığı sonucu meydana gelmişse geride kalan hak sahiplerine kısa vadeli sigorta kollarından gelir bağlanacaksa da bu kişilere ölüm sigortasından aylık bağlanmasında da bir engel yoktur. Zira 5510 sayılı Kanun'da ölüm olayı iki farklı yerde düzenlenmiştir¹⁸. Ancak bu durumda gelir ve aylıkların birleşmesine ilişkin esaslar uygulanacaktır (SSGSSK m. 54).

Ölüm sigortasından hak sahiplerine dört tür edim sunulmaktadır. Bunlar, ölüm aylığı bağlanması, ölüm toptan ödemesi yapılması, aylık almakta olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi ve cenaze ödeneği verilmesidir (SSGSSK m. 32/1). Hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanabilmesi için çeşitli ihtimaller söz konusudur. İlk ihtimalde, sigortalının yaşarken belirli süre prim ödemiş veya sigortalı olmuş olması gerekmektedir. Buna göre tüm çalışanlar için en az 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmalıdır¹⁹. İkinci ihtimalde, işçi olarak sigortalı sayılanlar için, her türlü borçlanma süreleri hariç en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, toplam 900 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması şarttır (SSGSSK m. 32/2, a)²⁰. Üçüncü ihtimalde ise, malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık

¹⁸ TUNCAY/EKMEKÇİ, s. 496; GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s. 709; Aynı olayın iki farklı sigorta dalı tarafından düzenlenmesi gerek 506 gerekse 5510 sayılı Kanun döneminde eleştirilmiştir, TUNÇOMAĞ, Kenan, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, 4. bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 1988, s. 489; CANIKLIOĞLU, Geride Kalanlar, s. 229 vd., 309.

¹⁹ Esasında 5510 sayılı Kanun düzenlemesi 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu düzenlemesiyle aynıdır. 1479 sayılı Kanun'un 41. maddesine göre, m. 4/1, b bendi kapsamında sigortalı sayılanlardan (bağımsız çalışanlardan) en az beş tam yıl prim ödemiş iken ölenlerin hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanmaktaydı. Söz konusu süre de, 1800 gün prim ödeme gün sayısına tekabül etmektedir. 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'na göre ise, ölüm aylığı bağlanması için kural olarak sigortalının (iştirakçinin) en az on fiili hizmet yılına sahip olması gerekmektedir (m. 66). Bu nedenle 5510 sayılı Kanun'un hem 5434 sayılı Kanun'a göre daha lehe bir düzenleme getirdiği hem de işçi olarak sigortalı sayılanlar için öngörülen kolaylaştırılmış koşul dışında, 506 sayılı Kanun ve 1479 sayılı Kanun'da öngörülen ayrık düzenlemeleri ortadan kaldırdığı söylenebilir.

²⁰ Öğretide haklı olarak bu düzenleme ile kanun koyucunun işçi olarak çalışan sigortalılara pozitif bir ayrımcılık uyguladığı ifade edilmiştir, ARICI, s. 390, Aynı yönde, TUNCAY, Ölüm Sigortası, s. 1243; Ölümün ne zaman gerçekleşeceği belli olmadığından, genel anlamda aylık bağlanmasında prim koşulunun aranması, henüz prim koşulunu gerçekleştirmediği bir dönemde ölen sigortalının hak sahiplerini bu sosyal tehlikenin zararları ile baş başa bırakacağı gerekçesiyle eleştirilmiştir, ŞAKAR, Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, 7. bs., İstanbul, Der Yayınları, 2004, s. 288.

²¹ Belirtmek gerekir ki söz konusu hüküm 506 sayılı Kanun'un 66. maddesinin c bendinin 5561 sayılı Kanun (Sosyal Sigortalar Kanunu ile Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu'nda

aylığı almakta iken veya bu aylıkların bağlanmasına hak kazanmış olup henüz işlemi tamamlanmamış yahut bağlanmış bulunan aylıkları sigortalı olarak çalışmaya başlamaları sebebiyle kesilmiş durumda iken ölen sigortalının hak sahiplerine, yazılı talepte bulunmaları halinde bağlanmaktadır (SSGSSK m. 32/2, b-c). Sigortalının kanunda düzenlenen prim veya sigortalılık süresinin eksik kalması halinde, hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanmayacaksa da, m. 4/1, b ve m. 4/1, c bendine tabi sigortalılar bakımından bu eksikliğin hizmet borçlanması ya da hizmet canlandırması (ihya) yoluyla tamamlanması veya hak sahiplerinin hizmet tespit davası açarak eksik prim gün sayısını tamamlamaları mümkündür²².

Hak sahiplerine aylık bağlanması veya bağlanan aylığın kesilmemesi için gerçekleşmesi gereken koşullar şunlardır: Dul eş bakımından yeniden evlenmemesi; erkek çocuklar bakımından, 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim yapması halinde 25 yaşını doldurmamış olması ile tüm çocuklar bakımından bu Kanunun 5. maddesinin birinci fıkrasının a, b ve e bentleri hariç bu Kanun kapsamında veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaması ya da kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması, Kurum Sağlık Kurulu kararı ile çalışma gücünü en az % 60 oranında yitirip malul olduğunun anlaşılması²³ ve kız ço-

---

Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, RG. 16.12.2006, Sa. 26378) ile değiştirilmeden önceki şekilden farklılık göstermektedir. Söz konusu hükmün değiştirilmeden önceki şeklinde, hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanabilmesi için sigortalının 1800 gün prim ödeme koşulunu yerine getirmesi ya da beş yıldan beri sigortalı olup her sigorta yılı için ortalama 180 gün prim ödemesi gerekmektedir. Ancak her yıl için 180 gün prim ödemeye ilişkin koşul Anayasa Mahkemesi'nin 06.01.2005 tarih, 2001/479 esas, 2005/1 karar sayılı kararıyla iptal edilmişti. 506 sayılı Kanun'un bahsettiğimiz hükmünde 5561 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra, hak sahiplerine aylık bağlanması için ölen sigortalının en az beş yıldan beri sigortalı olup 900 gün prim ödemesi öngörülmüştü. Bu şekliyle ilgili hükmün son hali, 5510 sayılı Kanun'daki düzenlemeyle paralellik göstermektedir, Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. UZUN, Mehmet, "Ölen Sigortalının Hak Sahiplerine Müjde!...Ölüm Aylığı Bağlamada Prim Şartı 900 Güne Düştü", Yaklaşım Dergisi, Sa. 169, Ocak 2007, s. 164-167; 506 sayılı Kanun Kanun m. 66/c'ye dayanarak verilmiş kararı için bkz. Yar. 21. HD., T. 28.01.2013, E. 2011/8539, K. 2013/1288, YILMAZ/KALEMCI, s. 989-990.

²² GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s. 718.

²³ 506 sayılı Kanun m. 68'de çalışamayacak kadar malul olan çocuklara başka bir koşul aranmaksızın ölüm aylığı bağlanabileceği, yine Bağ- Kur Kanunu m. 45'de ise yaşları ne olursa olsun çalışamayacak kadar malul olanlara ölüm aylığı bağlanabileceği düzenlenmişken 5510 sayılı SSGSSK m. 34'de ölüm aylığı bağlanabilmesi için %60 oranında çalışma gücü kaybı gerektiği düzenlenmiştir. Yargıtay da eski dönemde verdiği kararlarında %60 koşulunu aramamış, çalışamayacak durumda malul olmayı yeterli saymıştır, Yar. 10. HD. T. 14.03.2005, E. 2004/13239, K. 2005/2540, CENTEL, Tankut, Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri, Yargıtay'ın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2005,

cuklarının evli olmaması, boşanmış veya dul kalmış olmasıdır (SSGSSK m. 34/1, b).

İş kazası veya meslek hastalığı sigortasından sağlanan haklar; sigortalıya geçici iş göremezlik süresince günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi, sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanması, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine gelir bağlanması, gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi ve ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilmesidir (SSGSSK m. 16/1). Sigortalının iş kazası veya meslek hastalığı sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölmesi durumunda ölen sigortalının hak sahiplerine ölüm aylığı değil “ölüm geliri” bağlanmaktadır. Ölüm aylığından farklı olarak, sigortalının iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölümü nedeniyle sigortalının hak sahiplerine gelir bağlanabilmesi için, sigortalının yaşamında belirli bir süre sigortalı olması veya prim ödemiş bulunması gerekmektedir²⁴. Ancak bağımsız çalışan olarak sigortalı sayılanların hak sahiplerine gelir bağlanabilmesi için asli sigortalının genel sağlık sigortası primi de dahil olmak üzere prim ve prime ilişkin borcu bulunmamalıdır (SSGSSK m. 20/4).

Hak sahiplerine bağlanacak gelir açısından asli sigortalının durumuna göre karşımıza çeşitli ihtimaller çıkmaktadır. İlk olarak, sigortalı çalışmakta iken iş kazası veya meslek hastalığı sonucu vefat etmiş ise hak sahiplerine aylık kazancının %70'i gelir olarak bağlanmaktadır (SSGSSK m. 20/1). Sigortalının hak sahiplerine iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından gelir bağlanması için ölümün iş kazası ve meslek hastalığı sonucu olması bazı durumlarda zorunlu değildir²⁵. Şöyle ki ikinci bir durum olarak, iş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle meslekte kazanma gücünü %50 veya daha fazla oranında kaybeden sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış ve bu geliri almaya devam ederken ölmüş ise, ölümün sebebine bakılmaksızın aylık kazancının %70'i hak sahiplerine paylaştırılmaktadır (SSGSSK m. 20/2). Bahsettiğimiz son durumda, sigortalının meslekte kazanma gücünü %50'nin altında bir oranda kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken iş kazası ve meslek hastalığı dışında bir nedenle ölenlerin almakta oldukları sürekli iş göremezlik geliri hak sahiplerine gelir olarak bağlanmaktadır (SSGSSK m. 20/3)²⁶.

Ankara, 2007, s. 276.

²⁴ TUNCAY/EKMEKÇİ, s. 391.

²⁵ TUNCAY/EKMEKÇİ, s. 391; SÖZER, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 444.

²⁶ SSK'nin 23. maddesinde yalnızca meslekte kazanma gücünü %50 oranında kaybeden sigortalılara ilişkin hüküm yer almaktaydı. Ancak, %50 oranı kıstas olarak belirlenerek

Kimlerin ölüm geliri hak sahibi olduğu ve bu kişilere gelir bağlanması ile bağlanan aylığın kesilmemesi için aranan koşullar bakımından ölüm aylığı hak sahiplerine ilişkin 34. madde uygulanacaktır (SSGSSK m. 20/5). Bu nedenle yukarıda ölüm aylığı hak sahipliğinde yaptığımız açıklamalar aynen geçerlidir.

Görüldüğü üzere, sigortalının çocukları da hak sahipleri içerisinde yer almaktadır. Ancak “sigortalının çocukları” kavramından ne anlaşılması gerektiği de açıklığa kavuşturulmalıdır. Çocuklarının sigortalı bir kadından doğmaları halinde doğum ile anneleri yönünden hak sahibi olmaları mümkün olacakken, erkek sigortalıdan olma çocuklar ise ancak evlilik birliği içerisinde doğmaları halinde hak sahibi sıfatını kazanmaktadır²⁷. Diğer yandan nesebi düzeltilen, babalık davası ile hüküm altına alınan çocuklar²⁸ ile evlat edinilen çocuklar²⁹ da hak sahibidir (SSGSSK m. 34/2)³⁰. Esasında “kız çocuğu” kavramı 5510 sayılı Kanun’da diğer kanunlardaki çocuk kavramından bağımsız olarak anlaşılmalıdır. Örneğin, Medeni Kanun, Çocuk Koruma Kanunu veya İş Kanunu’ndaki çocuk olmanın ergin olmamaya ya da belirli bir yaşı doldurmamış olmaya bağlandığı düzenlemelerden farklı olarak, 5510 sayılı Kanun açısından kız çocuğu yaşı kaç olursa olsun sigortalı babasının ya da annesinin ölümü ile hak sahibi sıfatını kazanmaya aday kişiyi ifade etmektedir.

5510 sayılı Kanun’a göre, kız çocuklarının ölüm aylığına veya geliri-ne hak kazanabilmeleri için erkek çocuklarda olduğu gibi bir yaş sınırlaması

---

böyle bir ayrıma gidilmesinin adil olmadığı ifade edilmiştir, ASLANKÖYLÜ, Şerh, C. 1, s. 944.

²⁷ TUNCAY, Ölüm Sigortası, s. 1233; TUNCAY/EKMEKÇİ, s. 501; SÖZER, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 434; ASLANKÖYLÜ, Şerh, C. 1, s. 949; YORULMAZ, Çiğdem, Ölüm Sigortası, Ankara Barosu Dergisi, Y. 68, Sa. 3, 2010, s. 290.

²⁸ “Yapılacak iş; davacıya evlilik dışı doğan çocuğun soy bağının kurulması için ilgili mahkemede dava açmak ve bu davanın sonucunda soy bağının kurulması halinde murisi adına askerlik borçlanması yapmak üzere önel vermek ve sonucuna göre ölüm aylığı talebi ile ilgili karar vermektir.”, Yar. 21. HD., 31.01.2013, E. 2011/6599, K. 2013/1690, YILMAZ/KALEMCI, s. 997-999.

²⁹ Evlat edinilen evlat edinenden dolayı ölüm aylığı alabilmesine karşın, evlat edinen evlatlıktan dolayı ölüm aylığı alamayacaktır, TUNCAY, A. Can, 5510 Sayılı Kanun Açısından Uzun vadeli Sigorta Kolları, Yeni Sosyal Güvenlik Sistemi Değerlendirmeler, KHÜ-İstanbul Barosu Semineri Yayını, İstanbul, 2010, s. 65; GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s. 710-711.

³⁰ ÇENBERCİ, Mustafa, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara, Olgaç Matbaası, 1985, s. 165; TUNCAY, Ölüm Sigortası, s. 1233; TUNCAY/EKMEKÇİ, s. 501; SÖZER, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 434; GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s. 468, 710; ASLANKÖYLÜ, Şerh, C. 1, s. 949; ALPER, s. 217; YORULMAZ, s. 290.

olmamakla birlikte³¹, evlenmemeleri, çalışmamaları ve kendi sigortalılıkları nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması gerekmektedir³². Kız çocuklarına bağlanan ölüm aylığı veya geliri, m. 5/1, a, b, e bentleri hariç 5510 sayılı Kanun kapsamında veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaları ya da kendi sigortalılıkları nedeniyle gelir veya aylık bağlanması halinde kesilmektedir (SSGSSK m. 34/1, b; m. 35/1, b). Ancak kız çocuğunun m. 4/3, d, e ve f bentleri kapsamında öğrenci olarak sigortalı sayılması bağlanan aylığın kesilmesi sonucunu doğurmayacaktır (SSGSSK m. 35/2).

Kız çocukları yaş ve öğrenim koşullarını geçirmiş olsalar ve malul sayılmasalar bile, evli olmakla beraber sonradan boşanmış veya dul kalmış iseler ölüm aylığı veya geliri alabilecektir³³. Evli olan kız çocuklarının evliliğinin sona ermesi durumunda başvurusu üzerine aylık veya gelir yeniden bağlanır (SSGSSK m. 35/3). Evlenme veya boşanma birden fazla defa tekrarlırsa bile aynı kural uygulanacaktır³⁴. Ancak eşinden boşandığı halde fiilen birlikte yaşadığı tespit edilen kız çocuklarına bağlanan aylık veya gelirler kesilmektedir (SSGSSK m. 56/2). Hakkın kötüye kullanılması temeline dayanan bu hüküm kız çocuğunun yalnızca boşandığı eşiyse fiilen birlikte yaşaması durumunu kapsamaktadır. Yani ölüm aylığı hak sahibi kız çocuğunun boşandığı eşinden başka biri ile birlikte yaşaması bu hüküm kapsamında değerlendirilmeyecektir³⁵. Belirtmek gerekir ki, hak sahibi kız çocuğunun boşandığı eşiyse fiilen birlikte yaşamasını engelleyen m. 56/2 hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğu

³¹ Bu düzenlemenin eşitlik ilkesine aykırı olduğu görüşünde, **MUTLAY**, Faruk Barış, Sosyal Sigorta Yardımlarına Hak Kazanma Koşulları ve Eşitlik İlkesi, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2014, s. 291-292.

³² **GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s. 723; **BİLGİLİ**, s. 625; Öğretide Çenberci, öğrenim yapmayan veya 18 yaşını bitirmeyen, öğrenim yapmakla beraber, orta öğrenim yapıyor ise 20, yüksek öğrenim yapıyor ise 25 yaşını doldurmayan kız çocuklarına evli olsalar, çalışsalar, hatta oralardan gelir veya aylık alsalar dahi gelir bağlanması gerektiği görüşündedir, **ÇENBERCİ**, s. 168; Ayrıca çalışmaya bağlı olarak gelir veya aylığın kesilmesinin de kız çocuklarını çalışmaktan alıkoyan bir durum olduğu ileri sürülmektedir, **ÇENBERCİ**, s. 168; **ASLANKÖYLÜ**, Şerh, C. 1, s. 952.

³³ Erkek çocuklara tanınmayan bu hakkın yalnızca kız çocuklara verilmesi öğretilde eleştirilmiştir, **OKUR**, A. Rıza, Sosyal Güvenlik Reformu: Uzun vadeli Sigorta Dalları, Çalışma ve Toplum, 2006/1 (Özel Sayı), S. 8, s. 119; **CANIKLIOĞLU**, Nurşen, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısına Göre Sosyal Sigorta Hak ve Yükümlülükleri, İş Hukuku Uygulama Sorunları ve Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2006, s. 180.

³⁴ **ASLANKÖYLÜ**, Şerh, C. 1, s. 953.

³⁵ **CENDEL**, Tankut, "Boşandığı Eşiyse Birlikte Yaşayanın Aylığının Kesilmesi-Anayasa Karşısında Bir Ülke Gerçeği", Sicil İş Hukuku Dergisi, Sa. 25, Mart 2012, s. 191; **UŞAN**, s. 737; **GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s. 737; **SÖZER**, s. 435, dn. 3.

iddiasıyla açılan dava Anayasa Mahkemesi tarafından reddedilmiştir³⁶. Ayrıca, bağlanan aylığın kesilmesi için Yargıtay kararlarına göre, boşanılan eşle uyumsuzluk konusu dönemde eylemli olarak birlikte yaşama” olgusunun gerçekleşip gerçekleşmediği toplanan kanıtlar ışığı altında değerlendirilmelidir³⁷.

Son olarak, evlenme nedeniyle iki yıllık ölüm aylığı ya da geliri evlenme ödeneği şeklinde toplu olarak ödenmiş olan kız çocuklarının evliliklerinin iki yıldan önce sona ermesi halinde, söz konusu aylık ya da gelir iki yılın sona erdiği ayı izleyen ay başından itibaren bağlanacaktır³⁸.

³⁶ Söz konusu Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesine göre; “5510 sayılı Yasa’nın 34. maddesinde öngörülen ölüm aylığını alabilmek için “evli olmamak” koşulunu aşmak amacı ile iyi niyete dayanmayan ve dürüst olmayan boşanma isteği ve çabası ile boşanma kararı elde edilip buna bağlı olarak ölüm aylığı alınması, açıkça hakkın kötüye kullanılmasını Hakkın kötüye kullanılması hukuk devletinin koruması altında değerlendirilemez. Bu nedenle hakkın kötüye kullanılmasını engellemeyi amaçlayan itiraz konusu kural hukuk devletine aykırı bir düzenleme olarak görülemez.”, T. 28.04.2011, E. 2009/86, K. 2011/70, RG. 15.12.2011, Sa. 28143; Kararın ayrıntılı değerlendirilmesi için bkz. CENTEL, Boşandığı Eşle Birlikte Yaşayanın Aylığının Kesilmesi, s. 192-196.

³⁷ Yar. 10. HD., T. 21.06.2016, E. 2016/5499, K. 2016/10287, Aynı yönde, 10. HD., T. 03.03.2014, E. 2014/3682, K. 2014/4299, Yar. 10. HD., T. 07.03.2016, E. 2015/24765, K. 2016/2575, Yar. 21. HD., T. 23.01.2013, E. 2011/6747, K. 2013/964, “... tarafların göstereceği tüm kanıtlar toplanmalı, bildirilen ve dinlenilmesi istenilen tanıkların ifadeleri alınmalı, davacı ile boşandığı eşinin yerleşim yerlerinin saptanmasına dair olarak; muhtarlardan ikametgah senetleri elde edilmeli, ilgili Nüfus Müdürlüklerinden sağlanan nüfus kayıt örnekleri ile yerleşim yeri ve diğer adres belgelerinden yararlanılmalı, adres değişiklik ve nakillerine dair bilgilere ulaşılmalı, özellikle ilgili Nüfus Müdürlüğü’nden adres hareketleri, tarihleriyle birlikte istenilmeli, ilgililerin su, elektrik, telefon aboneliklerinin hangi adreste kimin adına tesis edildiği saptanmalı, seçmen bilgi kayıtları getirilmeli, varsa çalışmaları sebebiyle resmi/özel kurum ve kuruluşlara verilen belgelere yer alan adresler dikkate alınmalı, medula sisteminde kayıtlarda görülen adresler ilgili sağlık kuruluşlarından araştırılmalı, eşlerin boşanma sebebi, boşanma ilamında velayet, çocukla kişisel ilişki, nafaka, tazminat hükümleri varsa nasıl yerine getirildikleri belirlenmeli, boşanılan eş 4857 Sayılı Kanun hükümleri kapsamında yer almakta ise ödeme için adına açılan banka hesabında kayıtlı yerleşim yeri saptanmalı, boşanan eşlerin kayıtlı oldukları bölge/bölgeler yönünden geniş kapsamlı Kolluk araştırması yapılmalı, anılan mahallelerde görev yapmış/ yapmakta olan muhtar ve azalardan istem hakkında düşünce edinmeye yetecek kadarının tanık sıfatıyla bilgi ve görgülerine başvurulmalı, Kurum işlemine dayanak tutanakları tutan görevliler dinlenilmeli, böylelikle “boşanılan eşle eylemli olarak birlikte yaşama” olgusunun gerçekleşip gerçekleşmediği, toplanan kanıtlar ışığı altında değerlendirildikten sonra elde edilecek sonuca göre hüküm kurulmalıdır”, Yar. 10. HD., T. 06.03.2017, E. 2016/18191, K. 2017/1783, (Kazancı İçtihat Bankası), Erişim: 14.08.2017.

³⁸ TUNCAY/EKMEKÇİ, s. 510; ARICI, s. 393, 398; YÜKSEL, Hasan, Sosyal Güvenlik Hukuku, Bursa, Ekin Yayıncılık, 2016, s. 172; Kanun tasarisına ilişkin benzer yönde, CANIKLIOĞLU, SSGSSK Tasarısı, s. 185.

II. İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK

A. İsteğe Bağlı Sigorta Kavramı

İsteğe bağlı sigorta, daha önce hiç zorunlu sigorta kapsamında bulunmayan ya da zorunlu sigortalılık niteliğini kaybetmiş kişilere, belirli koşullarla uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası bakımından sigorta ilişkisini oluşturma veya devam ettirebilme olanağı veren bir sosyal sigorta uygulamasıdır³⁹. Fiili bir çalışma karşılığı olmayan sigorta olarak da ifade edilmiştir⁴⁰. Yine bir başka tanıma göre isteğe bağlı sigorta, sosyal sigorta kanunlarına tabi işlerden ayrılan ve malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta haklarını kendi rızalarıyla devam ettirmek arzusunda bulunan sigortalılara, bu olanağın sağlanması suretiyle yaşlılık ve malullüklerinde kendilerinin, ölümlerinde de hak sahiplerinin sosyo-ekonomik bakımdan geleceğe güvenle bakmasını sağlayan serbest sigorta sistemidir⁴¹.

İsteğe bağlı sigorta uygulamasının emeklilik süresini doldurmadan işsiz kalan sigortalıların kalan sürelerin primlerini ödeyerek emeklilik hakkı kazanmalarına imkân sağlamak amacıyla geliştirilmiş bir sistem olduğu da ifade edilmiştir⁴². İsteğe bağlı sigorta, bir sigorta kolu olmayıp, zorunlu sigortalılığın dışında kalanlara isteğe bağlı olarak sigortadan yararlanmaya olanak tanıyan bir durumu ifade etmektedir⁴³.

İsteğe bağlı sigortanın, çeşitli sebeplerle sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi çalışması hiç bulunmamış veya bu çalışması son bulmuş kişilere, Kanundaki koşulları yerine getirmeleri halinde kendi istekleri ile uzun vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortası kapsamında sigortalı sayılma imkânı veren,

³⁹ TUNCAY/EKMEKÇİ, s. 338; BOSTANCI, Yalçın; Sosyal Güvenlik Hukukunda İsteğe Bağlı Sigortalılık, Kazancı Yayınları, 2004, s. 51; GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s. 215-216; ARICI, s. 265; Benzer tanımlar için bkz. SÖZER, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 14; TUNÇER, Polat, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 3. bs., Bursa, Ekin Yayıncılık, 2015, s. 317.

⁴⁰ AYDEMİR, Cengiz/ADIGÜZEL, Ahmet; “İsteğe Bağlı Sigortalıların Son Durumu”, Mali Çözüm Dergisi, Sa. 110, 2012, s. 279.

⁴¹ AYHAN, Abdurrahman, “1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu’na Göre İsteğe Bağlı Sigortalılık Meselesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sa. 3, Kasım 1999, s. 161, Her ne kadar eski dönemde topluluk sigortası da mevcut olduğundan söz konusu makalede “serbest sigorta sisteminin bir birimidir” denilmiş olsa da artık tek tip serbest sigorta olduğundan bu şekilde ifade biçimi daha doğru olacaktır.

⁴² ÇOLAK, Mahmut, İşverenler İçin Sosyal Güvenlik Uygulama Rehberi, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 293.

⁴³ BİLGİLİ, s. 129.

gerek kendilerinin gerekse yakınlarının geleceğini sosyal güvence altına alan, zorunlu sigortalı sayılmamanın sebep olacağı mağduriyeti gidermeye hizmet eden tamamlayıcı nitelikte bir sigorta tipi olduğu söylenebilir⁴⁴.

“İsteğe bağlı sigorta” kavramındaki “isteğe bağlılık” sigorta ilişkisinin kurulmasının kişinin serbest iradesine dayandığını ifade etmektedir. Ancak bu serbest irade sadece sigortalılığın kuruluş aşamasını etkilemekte, kişiye sigorta ilişkisinin konusunu ve hükümlerini belirleme yetkisi vermemektedir⁴⁵. Gerek sigortalı gerekse Kurum sosyal güvenlik mevzuatında belirtilmiş hükümlerle tamamen bağlıdır⁴⁶.

İsteğe bağlı sigortalılık, zorunlu sigortalılık karşılığı bir kurum veya seçenek olmayıp onu tamamlayan bir sigortalılık ilişkisidir⁴⁷. Yani isteğe bağlı sigorta zorunlu sigortanın boşluğunu doldurmaya hizmet eden bir hukuki müessesedir⁴⁸. Gerçekten ay içerisinde 30, yıl içerisinde 360 günden az çalışan sigortalıların da isteğe bağlı sigortalı olabilmesi onun bu eksikliği giderici yönünün en büyük kanıtıdır.

5510 sayılı Kanun’un 50. maddesine göre, “*İsteğe bağlı sigorta kişilerin isteğe bağlı olarak prim ödemek suretiyle uzun vadeli sigorta kollarına ve genel sağlık sigortasına tabi olmalarını sağlayan sigortadır*”. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere isteğe bağlı sigortalılığa her sigorta kolu için değil ancak uzun vadeli sigorta kolları (malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları) ile genel sağlık sigortasına tabi olmak üzere başvurulabilir.

B. İsteğe Bağlı Sigortalılık Koşulları

5510 sayılı Kanun isteğe bağlı sigortalı olma imkânını önceki yasal düzenlemelere göre oldukça kolaylaştırmış ve 506 sayılı Kanun’dan farklı olarak belirli süre prim ödemiş olma şartını aramamıştır⁴⁹. Yine 5434 sayılı

---

⁴⁴ BELVERENLİ, Demet, 5510 Sayılı Kanun Kapsamında İsteğe Bağlı Sigortalılık, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 72.

⁴⁵ TUNÇOMAĞ, s. 192.

⁴⁶ TUNÇOMAĞ, s. 194.

⁴⁷ ALPER, s. 104.

⁴⁸ SÖZER, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 16.

⁴⁹ AKIN, Levent, “Tek Çatı Öncesi ve Sonrasında İsteğe Bağlı Sigortalılık”, *Mess Mercek Dergisi Özel Sayısı*, Sa. 43, Temmuz 2006, s. 174; İsteğe bağlı sigortalılık koşulları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. BELVERENLİ, s. 84-119; Önceden belirli süre prim ödemiş olmasının aranmamasının sosyal sigorta esaslarıyla bağdaşmadığı ifade edilmiştir, TUNCAY, A. Can, “Türk Emeklilik Sisteminde Reform Projesinin Değerlendirilmesi”,

Emekli Sandığı Kanun'un 12. maddesine 2004 yılında eklenen hükümde yer verilen belirli bir süre 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olarak çalışmış olma gibi bir şartta da 5510 sayılı Kanun'da yer verilmemiştir. Aslında isteğe bağlı sigortalılık hali hazırda yürürlükte olan Kanuna en yakın şekilde 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu Kanun da belirli bir süre prim ödemiş olmayı veya sigortalı sayılmayı ön koşul olarak aramamıştır. 5510 sayılı Kanun öncesinde farklı sosyal sigorta kanunlarına tabi sigortalılar bakımından farklı isteğe bağlı sigortalılık koşulları aranmaktayken artık tüm sigortalılar aynı koşullarla bu imkândan yararlanabilme hakkına kavuşmuşlardır.

5510 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ikinci fıkrasına göre, Türkiye'de ikamet edenler ile Türkiye'de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerdeki Türk vatandaşlarından; bu Kanuna tâbi zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmamak veya sigortalı olarak çalışmakla birlikte ay içerisinde 30 günden az çalışmak ya da tam gün çalışmamak, kendi sigortalılığı nedeniyle aylık bağlanmamış olmak, 18 yaşını doldurmuş bulunmak, isteğe bağlı sigorta talep dilekçesiyle Kuruma başvuruda bulunmak koşullarını sağlayan kişiler isteğe bağlı sigortalı olabilmektedir.

Nitelikleri gereği, gerek başlangıç gerekse sona ermeleri yönünden zorunlu ve isteğe bağlı sigorta arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Zorunlu sigortalılar işe alınmakla kendiliğinden sigortalı niteliğini kazandıkları halde, isteğe bağlı sigortalılar, Kuruma başvurmadan sigortalılık niteliğini kazanamayacaktır. İsteğe bağlı sigortalı olabilmenin ilk koşulunu bu yazılı başvuru teşkil etmektedir. İsteğe bağlı sigortalılığın bir diğer koşulu ise her yıl uzun vadeli sigorta kolları primi ödemektir. Zorunlu sigortadan farklı olarak primi ödenmeyen isteğe bağlı sigortalılık süresine değer verilmesi mümkün değildir⁵⁰.

III. İSTEĞE BAĞLI SİGORTADAN SUNULAN EDİMLER

İsteğe bağlı sigortalılığın sonuçlarını ele aldığımızda, isteğe bağlı sigorta primi ödenmiş süreler uzun vadeli sigorta kolları bakımından sigortalılık süresinin doldurulmasını ve bu kapsamda kendisi açısından malullük, yaşlılık sigortalarından, hak sahipleri açısından ise ölüm sigortasından edime hak

Çimento İşveren Dergisi, C. 19, Sa. 2, Mart 2005, s. 11.

⁵⁰ Yar. HGK. T. 13.02.2013, E. 2012/21-742, K. 2013/228, (Kazancı İçtihat Bankası), Erişim: 25.02.2016.

kazanılmasını sağlamaktadır. Yine isteğe bağlı olan kişi otomatikman genel sağlık sigortalısı olarak sağlık yardımlarından faydalanmaktadır. Ancak kız çocuklarının hak sahipliğinin yalnızca isteğe bağlı sigortalılığın sonucu olarak uzun vadeli sigorta kollarından hak kazanılan malullük veya yaşlılık aylığı edimlerini etkilemesinden bahisle çalışmamızda sadece söz konusu edimlere hak kazanma koşullarından bahsedeceğiz.

5510 sayılı Kanun'un 25. maddesi uyarınca, sigortalının veya işverenin talebi üzerine Sosyal Güvenlik Kurumunca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun olarak düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin Kurum Sağlık Kurulunca incelenmesi sonucu, işçi ve bağımsız çalışan olarak sigortalı sayılanlar bakımından çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az % 60'ını kaybettiği tespit edilen sigortalı malul sayılmaktadır (SSGSSK m. 25/1)⁵¹. Bu maddeye göre malul sayılan sigortalıya sağlanan hak, malullük aylığı bağlanmasıdır (SSGSSK m. 26/1).

Malullük aylığı bağlanabilmesi için, Kanunun 25. maddesine göre gerekli diğer koşullar; en az on yıldan beri sigortalı bulunup, toplam 1800 gün veya başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul olan sigortalılar için sigortalılık süresi aranmaksızın 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak ve maluliyeti nedeniyle sigortalı olarak çalıştığı işten ayrıldıktan, işyerini kapattıktan veya devrettikten sonra Kurumdan yazılı istekte bulunmaktır. Ayrıca, bağımsız çalışan olarak sigortalı sayılanların kendi sigortalılığı nedeniyle (genel sağlık sigortası primi dahil) prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması zorunludur (SSGSSK m. 26/2).

5510 sayılı Kanun'un isteğe bağlı sigortayı tanımlayan 50. maddesinde belirtildiği üzere, isteğe bağlı sigortalılık uzun vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortasına tabi olmayı sağlayan sigortadır. Sadece bu şekilde düşünüldüğünde, malullük sigortası da uzun vadeli sigorta kolları arasında sayıldığından isteğe bağlı sigortalı olan kişilerin malullük sigortasından da yararlanabileceğinin kabulü gerekmektedir⁵². Kanunda malullük sigortasına ilişkin hükümler her ne kadar çalışmayı esas olarak düzenlenmiş olsa da, bu durum

⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TUNCAY/EKMEKÇİ**, s. 430-437; **GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s. 522-529; **SÖZER**, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 249-250; **AKIN**, Levent, Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağımlı Çalışanların Maluliyeti, Ankara, Yetkin Yayınları, 2007, s. 164-227; **AKIN**, Levent, "5754 Sayılı Yasa Sonrasında Yeni Malullük Sigortası", Prof. Dr Ali Güzel'e Armağan, C. 2, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2010, s. 900-905.

⁵² **DEMİR**, Vakkas, Sosyal Güvenlik El Kitabı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012, s. 197-198.

bizi isteğe bağlı sigortalının malullük aylığı alamayacağı sonucuna ulaştırma-
yacaktır.

Yaşlılık sigortasına tabi olan sigortalı belirli koşulları yerine getirdiği takdirde yaşlılık aylığına hak kazanmaktadır. Yaşlılık aylığına hak kazanmak için Kanun'da belirtilen yaş ve prim ödeme gün sayısının doldurulması gerekmektedir. Ancak bu koşullar zaman içerisinde sürekli değişikliğe uğradığı için yaşlılık aylığına hak kazanma bakımından ilk defa 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olanlar, 08.09.1999-30.04.2008 tarihleri arasında sigortalı olanlar ve son olarak 30.04.2008 tarihinden sonra sigortalı olanların durumlarının ayrı ayrı ele alınması zorunluluğu doğmuştur. Ancak başka bir çalışma konusu oluşturacak kadar geniş olan bu konuyu sadece 30.04.2008 tarihinden sonra 5510 sayılı Kanun'a göre ilk defa isteğe bağlı sigortalı olanlar açısından kısaca açıklamakla yetineceğiz.

İlk defa 5510 sayılı Kanun'a göre sigortalı sayılanlara, kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmaları ve en az 9000 gün uzun vadeli sigorta kolları primi bildirilmiş olması koşuluyla yaşlılık aylığı bağlanabilecektir. Prim ödeme gün sayısı işçiler için 9000 gün değil 7200 esas alınarak belirlenmiştir. Aylık bağlanması için gereken yaş koşulu 2036 yılına kadar aynı iken, bu tarihten sonra yaş hadleri kademeli olarak artırılmaktadır. Genel kuralın dışında yaşlılık aylığı için kolaylaştırılmış bir seçenek de bulunmaktadır. Şöyle ki, yaş hadlerine 65 yaşını geçmemek üzere üç yıl eklenmek suretiyle adlarına en az 5400 gün uzun vadeli sigorta kolları primi bildirilmiş olanlar da yaşlılık aylığından yararlanabileceklerdir (SSGSSK m. 28/3) .

IV. KIZ ÇOCUKLARINA BAĞLANAN ÖLÜM AYLIĞININ VE GELİRİNİN İSTEĞE BAĞLI SİGORTALI OLMAYA VE EDİME HAK KAZANMAYA ETKİSİ

A. Genel Olarak

İsteğe bağlı sigortalılık koşulları arasındaki “kendi sigortalılığı sebebiyle aylık almıyor olma” koşulu (m. 50) ile kız çocuklarının ölüm aylığı hak sahipliği için aranan “kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık almıyor olma” koşulu (m. 34) karşısında; ölüm aylığı veya geliri alan kız çocuğunun isteğe bağlı sigortalı olup olamayacağı ve isteğe bağlı sigortalı olan hak sahibi kız çocuklarının isteğe bağlı sigortalılığın sonuçlarından birini teşkil eden yaşlılık veya malullük aylığına hak kazandıkları takdirde her iki aylığı veya bu aylıklarla ölüm gelirini birlikte alıp alamayacağı konuları önem arz etmektedir.

Bu nedenle konunun isteğe bağlı sigortalılığın ölüm aylığı veya geliri hak sahipliğinden önce ya da sonra başlaması ile isteğe bağlı sigortadan edime hak kazanılmasından sonra anne ve babadan birinin ölümü dolayısıyla ölüm sigortası veya iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından hak sahibi olunması durumlarının ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Böyle bir ayrıma gitmemizin bir diğer sebebi de, isteğe bağlı sigortalı olmakla, isteğe bağlı sigortadan edime hak kazanmanın farklı oluşudur. Ancak uygulamada kişiler bu sigorta kapsamına girerken isteğe bağlı sigortalı olmayı, bu sigorta tipinden edime hak kazanmakla eşdeğer addetmektedir. Söz konusu durum da yasal mevzuat karşısında çeşitli mağduriyetlere yol açmaktadır.

B. Ölüm Aylığı ve Geliri Hak Sahipliğinden Önce veya Sonra İsteğe Bağlı Sigortalı Olunması

1. Genel Olarak

5510 sayılı Kanun'daki isteğe bağlı sigortalılık koşullarını taşıyan herkes isteğe bağlı sigortalı olabilecektir. Bu koşulların ortadan kalkması durumunda da isteğe bağlı sigortalılık ilişkisi son bulacaktır. Ölüm aylığı veya geliri hak sahipliği baba ya da annenin ölümü ile ortaya çıkacağından hak sahibi olunmadan önce isteğe bağlı sigortalı olunması bahsettiğimiz isteğe bağlı sigortalılık koşullarının gerçekleşmesine bağlıdır. Ölüm aylığı veya geliri almakta olan kız çocuğunun isteğe bağlı sigortalı olup olamayacağı bakımından ise isteğe bağlı sigortalılık koşullarından biri olan "kendi sigortalılığı sebebiyle aylık almıyor olma" koşulu önem taşımaktadır. Kendi sigortalılığı sebebiyle aylık alan bir kız çocuğu isteğe bağlı sigortalı olamayacağı gibi, isteğe bağlı sigortalı olan bir kız çocuğunun kendi sigortalılığı sebebiyle aylık almaya başlaması halinde isteğe bağlı sigortalılığı sona erecektir. Bu nedenle söz konusu koşulun incelenmesine gerek duymaktayız.

2. Kendi Sigortalılığı Nedeniyle Aylık Bağlanmamış Olmak Koşulu

İsteğe bağlı sigortalılık talebinde bulunan kişiye kendi sigortalılığı nedeniyle aylık bağlanmamış olması gerekir (SSGSSK m. 50/2, b). 5510 sayılı Kanun öncesi dönemde de 506 sayılı Sosyal Sigortası Kanunu'nun 85., 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu'nun 79. maddesi ile 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'un 12. maddesinde de aynı koşul hükme bağlanmıştır⁵³. Böyle bir

⁵³ Kısmi yaşlılık aylığı alan kimse isteğe bağlı sigortalı olamaz, Yar. 21. HD., T. 19.03.1996, E. 1996/481, K. 1996/1848, **ERTÜRK**, Erkan, Sosyal Sigortalar Kanunu Uygulaması, C. 2, Ankara, Turhan Kitabevi, 2001, s. 901.

koşulun kabul edilmesi isteğe bağlı sigortalılığın uzun vadeli sigorta risklerine karşı güvence sağlama amacından kaynaklanmaktadır. Zaten bu risklere karşı güvence altına alınmış bir kişiye de isteğe bağlı sigorta hakkının tanınması anlamsız olacaktır⁵⁴.

Söz konusu koşulun gerçekleşmiş sayılması için kişiye “aylık” bağlanmamış olması ve bağlanan aylığın kendi sigortalılığı sebebiyle olmaması koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. 5510 sayılı Kanun’un 50. maddesinde isteğe bağlı sigortalı olacak kişiye aylık bağlanmamış olması koşulundaki “aylık” kavramından ne anlaşılması gerektiği ise 5510 sayılı Kanun’un 3. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre aylık; malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile vazife malullüğü halinde yapılan sürekli ödemeyi ifade etmektedir. Kanunun bu ifadesi karşısında iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortasına tabi olarak kendilerine gelir bağlanan kişiler de isteğe bağlı sigortalı olabileceklerdir. Gelir, iş kazası veya meslek hastalığı halinde sigortalıya veya sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine, yapılan sürekli ödeme olarak tanımlanmaktadır (SSGSSK m. 3/16).

Kısa vadeli sigorta kollarından yararlanan kişilere sağlanan haklar şunlardır: Geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi, sürekli iş göremezlik geliri bağlanması, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine gelir bağlanması, gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilmesi ile analık sigortasından emzirme ödeneği verilmesidir (SSGSSK m. 16). Bu tür yardımların alınması isteğe bağlı sigortalılık niteliğinin kazanılmasına engel teşkil etmemektedir. Zira 506, 1479, 2925, 2926 ve 5434 sayılı Kanunlar ve 5510 sayılı Kanun gereğince malullük, yaşlılık aylığı almayanlar isteğe bağlı sigortalı olabileceklerdir⁵⁵. Özellikle geçici iş göremezlik ödeneğinin sigortalının iyileşmesi halinde yapılan kontrol muayenesi sonucu her an kesilebileceği göz önüne alındığında Kurumdan gelir almakta olanların isteğe bağlı sigortadan yararlanmasının önemi daha iyi anlaşılabilir⁵⁶.

5510 sayılı Kanun’un “aylık” ifadesini kullanması karşısında toptan ödemeyi kabul etmiş kişilerin isteğe bağlı sigortadan yararlanıp yararlanamayacakları da önemli bir husustur. Bu husus isteğe bağlı sigortalı olmak için

⁵⁴ ÇENBERCİ, s. 582; GÜZEL/OKUR/CANİKLİOĞLU, s. 222.

⁵⁵ AYDEMİR/ADIGÜZEL, s. 281.

⁵⁶ GÜZEL/OKUR/CANİKLİOĞLU, s. 222.

önceleri “toptan ödeme yapılmamış olmak” koşulunu arayıp, 3395 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra “aylık bağlanmamış olmak” koşulundan bahseden 506 sayılı Kanun döneminde de tartışma konusu olmuştu. Bir görüşe göre, Kanun sadece aylık bağlanmamış olma koşulundan bahsedip toptan ödeme yapılmış olması halini düzenlemediğinden Kurumdan toptan ödeme almış kişilerin de isteğe bağlı sigortalı olabilmeleri gerekir⁵⁷. Diğer bir görüşe göre ise, Kanunda toptan ödemeyle ilgili bir koşula yer verilmemesini kendisine toptan ödeme yapılan kişinin isteğe bağlı sigortalı olabileceği yönünde yorumlamak doğru değildir⁵⁸. Bu görüş, toptan ödemenin primlerin geri verilerek sigortalılık süresinin söndürülmesi sonucunu doğuran bir yol olduğu düşüncesinden hareket etmektedir.

Kanımızca, Kanunun “aylık” almıyor olmaktan bahsetmesi karşısında kendisine toptan ödeme yapılmış olan kişinin isteğe bağlı sigortaya başvurabilmesi gerekir. Zira toptan ödeme, aylığı bağlanmasına ilişkin koşullar oluşmadığı takdirde yapılmaktadır. Yani aylık bağlanması ya da toptan ödeme yapılması yönünde kişiye verilmiş bir seçimlik hak söz konusu olmayıp, toptan ödeme aylık ile eşit konumda yer almamaktadır. Yine toptan ödeme, bağlanan aylık gibi sürekli bir ödeme niteliği taşımadığından kişinin isteğe bağlı sigortaya başvurmasında hukuki bir yarar söz konusudur.

Belirtilmesi gereken bir diğer husus da “aylık” kavramının 5510 sayılı Kanun’daki şekliyle anlaşılması gerektiğidir. 5510 sayılı Kanun kapsamında uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak bağlanan aylık dışında diğer Kanunlara tabi olarak da “aylık adı altında ödemeler yapıldığı görülmektedir. Örneğin 66 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun⁵⁹ ile 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik⁶⁰ uyarınca bağlanan aylıklar isteğe bağlı sigortalı olmaya engel teşkil etmeyecektir. Son olarak, isteğe bağlı sigortalı

⁵⁷ 506 sayılı Kanun dönemindeki görüşler için bkz. **TUNÇOMAĞ**, s. 194; **OZANOĞLU**, İ. Teoman, “9 Temmuz 1987 Tarih ve 19512 Sayılı Resmî Gazetede Yayımlanan 20.6.1987 tarih ve 3395 sayılı Kanunla Sosyal Sigortalar Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Eklentiler ve Türk Sosyal Sigorta Sistemine Getirilen Yenilikler”, Çimento İşveren Dergisi, C. 1, Sa. 5, Eylül 1987, s. 7; **ASLANKÖYLÜ**, Şerh, C. 2, s. 1868.

⁵⁸ **CENTEL**, Tankut, “Bağımlı Çalışanların İsteğe Bağlı Sigortaya Devam Etmeleri”, İş Hukuku Dergisi, C. 3, Sa. 1, Ocak-Mart 1993, s. 42.

⁵⁹ RG. 10.07.1976, Sa. 15642.

⁶⁰ RG. 25.01.2013, Sa. 28539.

olmak için başka ülke mevzuatına göre sigortalı olmamak ve oradan aylık bağlanmamış olmak da gerekmektedir⁶¹.

Aylık bağlanan kişiye ancak kendi sigortalılığı sebebiyle bağlanan aylık isteğe bağlı sigortalı olunmasına engel teşkil etmektedir. Bir başka deyişle, Kanunda sözü geçen aylık, kişinin kendi çalışmaları sebebiyle bağlanacak olan aylıktır⁶².

3. Ölüm Aylığının ve Gelirinin İsteğe Bağlı Sigortalılığa Engel Olmayacağı

Bahsettiğimiz üzere, isteğe bağlı sigortalı olmaya engel olan aylık kişinin kendi sigortalılığı sebebiyle olan aylıktır. Bu bağlamda, 5510 sayılı Kanun'un 34. maddesi uyarınca sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine bağlanan ölüm aylığı kişilerin kendi sigortalılıklarından dolayı doğmadığı için isteğe bağlı sigortalı olmaya imkân vermektedir. Yani annesi veya babasının ölümü nedeniyle ölüm aylığına hak kazanan bir kız çocuğunun ilk defa isteğe bağlı sigortalı olmasında bir engel bulunmamaktadır. Kurum kendisine isteğe bağlı sigortalı olmak için başvuran bir kişinin başvurusunu ölüm aylığı gerekçesiyle reddedemeyecektir. Yine isteğe bağlı sigortalılığı devam ederken ölüm aylığına hak kazanan bir kız çocuğunun isteğe bağlı sigortalılığı ölüm aylığı aldığı gerekçesiyle sona ermeyecektir. Kanunda yalnızca "aylık" almanın isteğe bağlı sigortalı olmaya engel olacağı belirtildiğinden ölüm geliri alan bir kişinin de isteğe bağlı sigortalı olabileceğinde tereddüt yoktur.

C. Ölüm Aylığı Ve Geliri Hak Sahipliğinden Sonra İsteğe Bağlı Sigorta Edimlerine Hak Kazanılması

1. Yasal Düzenleme

İsteğe bağlı sigortalılık bakımından açıklanması gereken husus; isteğe bağlı sigortalılık süreleri gözetilerek aylık almaya hak kazanan kız çocuğunun aynı zamanda ölüm aylığı veya geliri alıp alamayacağıdır. Söz konusu durumun açıklanması adına önceki yasal mevzuat ve değişiminin incelenmesinde zorunluluk bulunmaktadır.

⁶¹ TUNCAY/EKMEKÇİ, s. 343.

⁶² CENTEL, Bağlımlı Çalışanlar, s. 43; Emekli Sandığı Kanunu'nun 12. maddesinin son fıkrasında da (ek paragraf), "...diğer sosyal güvenlik kurumlarından veya Sandıktan kendi çalışmasından dolayı aylık bağlanmış olanlar isteğe bağlı iştirakçi olamazlar" ifadesine açıkça yer verilmiştir.

Yargı önüne gelen uyuşmazlıkların da yasal dayanağını oluşturan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun "Eş ve çocuklara aylık bağlanması" başlıklı 68. maddesinin 29.07.2003 tarihinden önceki şeklinde; ölen sigortalının "evli olmayan, evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan ve Sosyal Sigortaya, Emekli Sandıklarına tabi bir işte çalışmayan, buralardan gelir veya aylık almayan kız çocukların her birine" 67. madde gereğince tespit edilecek aylığının %25'i oranında aylık bağlanacağı hükme bağlanmıştır. Söz konusu hükmün devamında ise, kız çocuklarına yukarıdaki koşullarla bağlanan aylıkların ancak **Sosyal Sigortaya ve Emekli Sandıklarına tabi çalışmaya başlamaları veya evlenmeleri** halinde kesileceği düzenlenmiştir.

506 sayılı Kanun'un 68. maddesi, 29.07.2003 tarihli ve 4958 sayılı Kanun'un 35. maddesi ile yeniden düzenlenmiş olup, yapılan düzenleme ile kız çocuklarına bağlanan aylık kesme nedenleri, öncesinde Sosyal Sigortaya, Emekli Sandıklarına tabi çalışmaya başlamaları veya evlenmeleri halleriyle sınırlandırılmış iken, bu aylık kesme nedenleri "**buralardan gelir veya aylık almaya başlamaları**" ibaresi de eklenmek suretiyle genişletilmiştir. Ancak aylık kesme nedenlerinin genişletilmesinden doğan sıkıntıların giderilebilmesi amacıyla kanun koyucu tarafından 09.07.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 5386 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 506 sayılı Kanun'a geçici 91. madde eklenmiştir. Söz konusu maddeye göre, "6.8.2003 tarihinden önce hak sahibi kız çocuklarına bağlanan gelir ve aylıklar; **bunların evlenmeleri, Sosyal Sigortaya, Emekli Sandıklarına⁶³ tabi çalışmaları veya kendi çalışmalarından dolayı buralardan gelir veya aylık almaları** halleri hariç olmak üzere geri alınmaz". Geçici 91. maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere, bahsi geçen hüküm

⁶³ "Emekli Sandıklarına tabi bir işte çalışma kavramına Bağ-Kur'a tabi çalışmayı da eklemek gerekmektedir.", Yar. HGK., T. 10.11.2010, E.M 2010/10-521, K. 2010/594; Yar. 10. HD., T. 16.10.2008, E. 2007/13828, K. 2008/12871, (Kazancı İçtihat Bankası), Erişim: 23.02.2016; Yapı Kredi Bankası A.Ş. Mensupları Yardım ve Emekli Sandığı Vakfına bağlı olarak 1.11.1960-31.7.1981 tarihleri arasında çalışarak, bu sürelerle ait malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerini sandığa ödeyen, 1.2.1982 tarihinden itibaren de emekli aylığı alan kişinin ölüm aylığı alınamayacağına ilişkin davada Yargıtay, "adı geçen Vakıf, 506 Sayılı Kanunun geçici 20. maddesi kapsamında olup, 9.3.1983 gün ve 1983/1-1 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da açıkça belirtildiği gibi Sosyal Sigortalar Kurumu. Bağ-Kur ve T.C. Emekli Sandığı gibi sosyal güvenlik kuruluşlarıdır. Davalının ölüm aylığı bağlandığı tarihte, yaşlılık aylığı almakta olduğu, bu sebeple de ölüm aylığı bağlanması koşullarına sahip olmadığı anlaşılmaktadır." şeklinde hüküm kurarak söz konusu Sandığın da Emekli Sandıklarına tabi bir işte çalışma kavramına dahil olduğunu vurgulamıştır, Yar. 10. HD., T. 01.03.2011, E. 2009/11706, K. 2011/2620, (Kazancı İçtihat Bankası), Erişim: 25.02.2016.

ile “buralardan gelir veya aylık alma” ibaresinde yaşanan tereddüt giderilerek 06.08.2003 tarihinden önce kendi çalışmaları dışında diğer sosyal güvenlik kuruluşlarından hak sahibi sıfatıyla gelir veya aylık alan kız çocuklarının kesilen aylıklarının yeniden bağlanması amaçlanmış, bu gelir ve aylıkların kesilmesinin ve geri alınmasının ortaya çıkaracağı mağduriyetler nazara alınarak belirtilen uygulama dahilinde bağlanan gelir ve aylıkların kesilmemesi ve geri alınmaması öngörülmüştür. Uygulama ilk kez veya yeniden ölüm aylığı talebinde bulunan kız çocukları için 5510 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihe kadar bu şekliyle devam etmiştir.

5510 sayılı Kanun’da ise, kız çocuklarının ölüm aylığına hak kazanabilmeleri için yaş sınırlaması olmamakla birlikte, **“kendi sigortalılıkları nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması”** gerekmektedir (SSGSSK m. 34/1, b). Belirtmek gerekir ki, kız çocuklarının ölüm aylığı hak sahibi olmaları için aranan “kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması” koşulu, isteğe bağlı sigortalı olmak için aranan “kendi sigortalılığı nedeniyle aylık almıyor almak” koşulundan farklıdır. Ölüm aylığı hak sahipliği için aranan koşul daha geniş olup kendi sigortalılığı nedeniyle gelir almamayı da kapsamaktadır.

2. Yargı Kararları

Ölüm aylığı veya gelirinin hak sahibi kız çocuğunun kendi çalışmalarından dolayı olmadığı Yargıtay kararlarında da istikrarlı bir şekilde vurgulanarak Kanunun lafzına sadık kalınmıştır. Ancak 506 sayılı Kanun döneminde Kanun koyucunun özellikle “kendi çalışması” kavramına yer vermesi, kız çocuğuna isteğe bağlı sigortadan aylık bağlanmasının ölüm aylığı ya da gelirinin kesilmesine sebep olup olmayacağı hususunda farklı yargı kararlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Henüz 5510 sayılı Kanun’a dayanarak verilmiş bir karar mevcut olmasa da, 5510 sayılı Kanun’un konuyla ilgili yasal düzenlemeyi değiştirmesi karşısında bu Kanuna dayanılarak verilen kararlarda aynı sonuca ulaşıp ulaşılamayacağı sorusuna da yanıt verilmesi gerekmektedir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu davacıya 21.06.1979-31.05.1987 tarihleri arasındaki isteğe bağlı sigortalılığı gözetilerek 01.06.1988’den itibaren yaşlılık aylığı bağlanması üzerine, ölen babası üzerinden 506 sayılı Kanun kapsamında ödenen ölüm aylığının iptal edilmesine ilişkin vermiş olduğu 2010 tarihli bir kararında⁶⁴ “kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alma”

⁶⁴ Yar. HGK., T. 10.11.2010, E. 2010/10-521, K. 2010/594, (www.legeshukuk.com), Erişim: 23.02.2016; Aynı yönde, Yar. 10. HD., T. 08.02.2010, E.2009/18413, K. 2010/1185, (Kazancı İçtihat Bankası), Erişim: 25.02.2016.

ibaresini yorumlarken şu hususları vurgulamıştır: “*Hak sahibi kız çocuğuna tümüyle zorunlu sigortalılığı üzerinden değerlendirme yapılarak gelir veya aylık bağlanması durumunda “kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alma” olgusunun gerçekleştiği belirgin olduğu gibi, tamamen isteğe bağlı sigortalılık süreleri gözetilerek gelir veya aylık bağlandığı takdirde ise madde hükmünün dışına çıkıldığı, bir başka anlatımla bu gibi durumda ölüm aylığının kesilmeyeceği belirgindir. Kız çocuğuna bağlanan gelir veya aylığın hem zorunlu, hem isteğe bağlı sigortalılık süreleri toplamına dayanması durumunda ise: ancak, ilgilinin isteğe bağlı sigortalılığının tek başına gelir veya aylık bağlanmasına yeterli gelmesi koşuluna bağlı olarak kendi çalışmaları kavramının varlığından söz edilemez. Eş söyleyişle; zorunlu sigortalılık süresinin dışlanması gelir veya aylık bağlanması koşulları üzerinde etkili değilse, kız çocuğuna tümüyle isteğe bağlı sigortalılık süreleri gözetilerek gelir veya aylık bağlanmış gibi kabul edilerek Sosyal Sigorta Kurumu Başkanlığı tarafından hak sahibi sıfatıyla kız çocuğuna bağlanan ölüm aylığı kesilemez ve ödenenler de geri istenemez.”*

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2013 tarihli bir kararına konu olayda, davacının 3201 sayılı Kanun’a göre ev kadını olarak Bağ-Kur’a borçlanarak buradan yaşlılık aylığı alması gerekçe gösterilerek ölüm aylığı kesilmiş, davacı Kurum işleminin iptali ile aylığın bağlanmasını ve haksız olarak geri alınan aylıkların iadesini istemiş, yerel mahkeme de istek gibi davanın kabulüne karar vermiştir. 21.Hukuk Dairesi ise, kanundaki “kendi çalışmalarından” sözcüğünün sigortalının kendi sigortalılığına dayalı olarak bağlanacak gelir ve aylıklarını amaçladığını savunarak yerel mahkeme kararını bozmuşsa da yerel mahkemenin kararında direnmesi üzerine konu HGK’nin önüne gelmiştir. HGK ise sigortalının isteğe bağlı olarak primi ödenmiş sürelerinin de, 506 sayılı Kanunun 68 ve geçici 91. maddelerinde ifade edilen “kendi çalışması” kapsamında kabul edilmesi gerektiğini savunmuş ve babasından dolayı bağlanan ölüm aylığının kesilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Zira HGK’ye göre, “kendi çalışması” ifadesini eylemli olarak bedensel güç kullanılarak yapılan bir çalışma olarak algılamak, sosyal güvenlik hukuku ilkelerini dışlayarak çalışma kelimesinin sadece sözlük karşılığını esas almak olacaktır⁶⁵.

⁶⁵ Yar. HGK., T. 13.02.2013, E. 2012/21-742, K. 2013/228, (www.legeshukuk.com), Erişim: 26.02.2016; Başka bir kararda ise, isteğe bağlı sigortalılık sürelerinin, son yedi yıllık fiili hizmet sürelerinin tespitince esas alınacağı vurgulanırken, fiili hizmetin eylemli olarak bedensel güç kullanılarak yapılan bir çalışma olarak algılanmaması ve “fiili” kelimesinin yalnızca sözlük anlamından yola çıkılmaması gerekliliğinden hareket edilmiştir, Yar. HGK., T. 21.03.2012, E. 2012/21-17, K. 2012/230, (Kazancı İçtihat Bankası), Erişim: 26.02.2016.

Yine Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun yakın tarihli bir kararında⁶⁶, davacıya isteğe bağlı prim ödediği süreler dikkate alınarak yaşlılık aylığı bağlanmış olması durumu “kendi çalışmalarından” dolayı aylık bağlanması olarak değerlendirilmişse de karardaki karşı oy yazısı dikkat çekicidir. Söz konusu karşı oy yazısına göre; herhangi bir çalışma olmadan isteğe bağlı sigortalılık kapsamında prim ödeme ve bunun sonucuna dayanarak aylık alma kanuna göre aylık kesme nedeni sayılmaz. Zira hak sahibi kız çocuğu bu durumda herhangi bir işte çalışmadan aldığı ölüm aylıklarından tasarruf ederek ileriye yönelik yeni bir gelir elde etmeyi amaçlamaktadır.

V. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

506 sayılı Kanun döneminde, isteğe bağlı sigortalılıkta (tamamen zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde) bir çalışma mevcut olmadığından, isteğe bağlı sigortalılığın “kendi çalışması” ifadesi kapsamında kabul edilemeyeceği ve dolayısıyla ölüm aylığı alınmasına engel teşkil etmemesi gerektiği bahsettiğimiz aksi yöndeki Hukuk Genel Kurulu kararlarına rağmen daha rahat söylenebilecektir. Ancak, yalnızca 5510 sayılı Kanun'daki “kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması” ifadesinden yola çıktığımızda, isteğe bağlı sigortalılık da kişinin kendi sigortalılığı olduğundan ölüm aylığı bağlanmasına engel teşkil edecektir.

İsteğe bağlı sigortalı olma koşulları arasında bahsettiğimiz üzere, isteğe bağlı sigortalı olmak isteyen kimsenin kendi sigortalılığı sebebiyle aylık almaması gerekmektedir. Ölüm aylığı ise kişinin kendi sigortalılığı sebebiyle olmadığı için **isteğe bağlı sigortalı olmaya** engel teşkil etmemektedir. Ancak tam tersi, isteğe bağlı sigortalı olarak **bu sigortadan aylığa hak kazanan** bir kız çocuğunun aynı zamanda ölüm aylığı alması mümkün değildir. Zira, 5510 sayılı Kanun m. 35/1, b bendine göre, 34. maddedeki ölüm aylığına hak kazanma şartlarından birinin ortadan kalkması, bağlanan aylığın kesilme sebebidir.

Kız çocuğu ölüm aylığı almakta iken isteğe bağlı sigortaya yıllarca alt sınır üzerinden prim ödemiş olup, prim ödeme gün sayısı dolmuş ve yaş haddini de sağlamış olsa dahi hem ölüm aylığı, hem de isteğe bağlı sigortalılık sebebiyle yaşlılık aylığı alamamaktadır. Burada Kurum ya kişiye bir seçim hakkı tanımakta, ya da düşük olan aylığı (genelde ölüm aylığı) direk kesmektedir. Ancak, isteğe bağlı sigortalı yatıracağı prim miktarını alt ve üst sınırlar ara-

⁶⁶ Yar. HGK., T. 28.03.2014, E. 2013/21-2038, K. 2014/410, (Kazancı İçtihat Bankası), Erişim: 26.02.2016.

sında kendi belirlediğinden bazı durumlarda isteğe bağlı sigortalılık sebebiyle aldığı aylık miktarı, babasından veya annesinden dolayı aldığı ölüm aylığı miktarına eşit veya ondan daha az olabilecektir. Bu da özellikle ekonomik durumu kötü olup yıllarca iki aylığı birden alabileceği düşüncesiyle isteğe bağlı sigortaya prim ödemiş olan kız çocuğu bakımından olumsuz bir sonuç doğuracaktır.

Kanımızca isteğe bağlı sigortalı olmak isteyen kişinin Kuruma başvurusu sırasında ölüm aylığı alındığının tespit edilmesi halinde, ilgili kişiye bu hususta Kurumun bilgi vermesi söz konusu olumsuz sonuçları önleyecektir. Zira, 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu'nun⁶⁷ 3. maddesinde, *“Hizmet sunduğu gerçek ve tüzel kişileri hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmek, haklarının kullanılmasını ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesini kolaylaştırmak”* Kuruma görev olarak verilmiştir. Yine aynı Kanunun 13. maddesine göre, Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü *“Sigortalı ve hak sahiplerini sosyal güvenlik mevzuatından doğan hakları ve ödevleri konusunda bilgilendirmek”* ile yükümlü tutulmuştur. Aksi bir tutum, Kurumun söz konusu özen borcuna da aykırılık teşkil edecektir.

Kurum sigortalılara ihtiyaçları olan bilgiyi gerek kendiliğinden gerekse talep üzerine verebilmektedir. Sigortalıların hak kaybına neden olacak hatalı bilgilendirme ve işlemler sonucu sigortalının zarara uğraması halinde Kurum bu tasarrufundan dolayı sorumlu olmaktadır⁶⁸. Zira Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu'nun birinci maddesinde Kurumun kamu tüzel kişiliğini haiz olduğu belirtilmiştir. Sigortalılara İdare Hukuku kuralları çerçevesinde hizmet sunan ve bir kamu kurumu olan Sosyal Güvenlik Kurumu'nun eylem ve işlemleri idarenin sorumluluğunu gündeme getirecektir⁶⁹.

Kurumun uyarı görevine sosyal güvenlik hukukuna ilişkin verilmiş yargı kararlarında da değinilmiştir. Nitekim, 10. Hukuk Dairesi'nin bir kararında, Anayasa'nın 60. maddesinde yer alan Devletin sosyal güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alması ve teşkilatı kurması yükümünün içerisinde uyarı görevinin de saklı olduğu belirtilmiştir⁷⁰. Yine 21. Hukuk Dairesi'nin bir başka

---

⁶⁷ RG. 20.05.2006, Sa. 26173.

⁶⁸ SÖZER, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 171.

⁶⁹ SÖZER, Ali Nazım, “İdarenin Hizmet Kusuru: Sosyal Sigortalar Kurumu Bakımından Bir Değerlendirme”, Prof. Dr. Turhan Esener'e Armağan, C. 1, Ocak 2016, s. 357.

⁷⁰ Yar. 10. HD., T. 20.02.2003, E. 2002/10422, K. 2003/930, ASLANKÖYLÜ, Resul, “Dürüstlük Kuralının ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağının Sosyal Güvenlik Hukukuna

kararında şu ifadelerle Kurumun bilgilendirme yükümlülüğü vurgulanmıştır: “Anayasal Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının kapsamında bulundukları ve belli hakları karşılığı yükümlülüklerini yerine getirmek isteyen sigortalılarına; haklarını açıkça hatırlatmak, onları, gelecekte sosyal güvenlikten yoksun bırakacak işlemlerden kaçınmak, kısaca, sigortalılıklarını korumak ve gözetmek Anayasal görevleridir. Ayrıca, davalı Kurum’un; davacı hak sahibinin yıllar önce, kabul edip aldığı ve kullandığı prim bedellerini, daha sonra yok kabul etmesi Medeni Kanununun 2. maddesinde ifadesini bulan dürüstlük kuralıyla da bağdaşmaz”⁷¹. Bahsettiğimiz son kararda, kurumun bilgilendirme görevini yerine getirmemesi ve sigortalısını korumamasının hem sosyal güvenlik hakkı hem de dürüstlük kuralı gereği uygun bulunmadığı ve hizmet kusuru olarak değerlendirileceği ifade edilmiştir⁷².

506 sayılı Kanun’un 68. maddesinde, hak sahipliği koşulları arasında “buralardan aylık ve gelir almıyor olmak” ibaresine yer verilmiş, ancak aylık kesme nedenleri arasına bu ibare 29.07.2003 tarihli ve 4958 sayılı Kanun’un 35. maddesi ile yapılan değişiklik sonrası eklenmiştir. Geçici 91. maddede ise özellikle “kendi çalışmalarından dolayı aylık veya gelir almıyor olmaları” ibaresi kullanılmış olup, Kanunun lafzı açıktır. Bu nedenle kanımızca geçici 91. maddeye dayanılarak verilen kararlarda isteğe bağlı sigortalılık edimlerine hak kazanılması -özellikle bu kapsamda yaşlılık aylığı alınması- ölüm aylığının kesilmesine sebep olmamalıdır. İsteğe bağlı sigortalılık kurumunda (kısmen sigortalı sayılanlar hariç) bir çalışma mevcut olmayıp, kişiler ödeyecekleri prim miktarını kendileri belirlemektedirler. Bu sigorta tipi ile kişiler çoğu zaman ufak tasarruflar yaparak uzun vadede ortaya çıkabilecek sosyal sigorta risklerine karşı bir nebze olsun koruma altına girmeyi hedeflemektedirler. Söz konusu isteğe bağlı sigortalı olan kız çocuğunun özellikle alt sınır üzerinden prim ödemesi durumunda bağlanan aylık hiçbir zaman zorunlu sigortalılık dolayısıyla hak kazanılan yaşlılık aylığı miktarına denk değildir. Bu nedenle Kanunun açıkça “kendi çalışması” ifadesini kullanması karşısında, yorum yoluyla isteğe bağlı sigortalılık dolayısıyla hak kazanılan edimlerin

Etkisi”, Sicil İş Hukuku Dergisi, Sa. 16, Aralık 2009, s. 211.

⁷¹ Yar. 21. HD., T. 01.10.1996, E. 1996/5304, K. 1996/5244, (Kazancı İçtihat Bankası), Erişim: 11.02.2017.

⁷² SÖZER, İdarenin Hizmet Kusuru, s. 392; Yine bir diğer karara göre, “Sosyal güvenlik kurumlarının anayasal görevlerini yerine getirirken, sigortalılara karşı olabildiğince yasal haklarını hatırlatması ve bu durumlarını izlemesi zorunlu görev olarak ortaya çıkar”, Yar. 21. HD., T. 12.04.2007, E. 2006/7731, K. 2007/6361, (Kazancı İçtihat Bankası), Erişim: 11.02.2017.

de bu kapsama sokulması ve buna dayanak olarak da zorunlu sigortalılık ve isteğe bağlı sigortalılık arasında uzun vadeli sigorta kollarından yararlanma açısından bir fark olmadığının savunulması bizce isabetli değildir.

Belirtmek gerekir ki, hem isteğe bağlı sigortalı olan babasından ve hem de annesinden dolayı ölüm aylığına hak kazanan kız çocuğunun aynı zamanda (yüksek olanın tamamı, düşük olanın yarısı olsa da) her iki ölüm aylığını alması mümkündür (SSGSSK. m. 54/1, a, 3). Kanunun açık ifadesi karşısında isteğe bağlı sigortalılık edimi olarak hak sahibi sıfatıyla iki ölüm aylığı bağlanmasında bir engel yokken; isteğe bağlı sigortalı olan kız çocuğunun kendi isteğe bağlı sigortalılık edimi olarak malullük aylığı alması ve babasının ya da annesinin ölümü ile de ölüm aylığı alması mümkün değildir. Yine dul eş bakımından çalışma veya aylık alma ölüm aylığının kesilme sebebi olarak öngörülmezken, kız çocuğu bakımından böyle bir sonuca varılması hakkaniyete aykırıdır.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi bir kararında⁷³ kız çocuğuna isteğe bağlı sigortalı olunan ve çalışılmayan sürelerde babası sebebiyle ödenen aylıklarının geri alınmasının mümkün olmadığını ancak yaşlılık aylığı almaya başladığı tarihin belirlenerek bu tarihten sonra bağlanan aylıkların geri alınmasının mümkün olduğuna işaret etmiştir. Görüldüğü üzere söz konusu karar isteğe bağlı sigortalı olmayı bir aylık kesme nedeni olarak görmemiştir. 506 sayılı Kanun, çalışmaya başlama ve bu çalışmanın sonucu olarak da gelir veya aylık almayı aylık kesme nedeni olarak öngörmüştür. Yargı kararlarında isteğe bağlı sigortalılık dolayısıyla edime hak kazanılması halinde bu durum da “kendi çalışmalarından” ifadesi içerisinde değerlendirilmektedir. Ancak böyle bir değerlendirme aynı mantıkla salt isteğe bağlı sigortalı olunması durumunda da aylığın kesilmesini gerektirir ki böyle bir çözüm yolu kabul edilemez.

İsteğe bağlı sigortalılığı da “kendi çalışması” kavramı içerisinde değerlendiren Yargı kararları bakımından belirtilmesi gereken bir diğer husus da, Kurumun kız çocuğuna isteğe bağlı sigortalılık sebebiyle bağlanan yaşlılık aylığı ile aynı dönemde alınan ölüm aylığını kesmesi ve bu çakışan döneme ilişkin ölüm aylıklarının geri almasıdır. Bahsettiğimiz kararlarda Kurum geçici 91. maddenin yürürlüğe giriş tarihinden sonraki tarihlerde yaşlılık aylığı ile aynı dönemde ödenen ölüm aylıklarının iadesini talep etmiştir. Konuyla ilgili hüküm 5510 sayılı Kanun’un 96. maddesinde yer almaktadır. Söz konusu

---

⁷³ Yar. 10. HD., T. 01.07.2010, E. 2009/3410, K. 2010/9742, (Kazancı İçtihat Bankası), Erişim: 11.02.2016.

hükümde, Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara, gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemelerin hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edileceği alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınacağı düzenlenmiştir. Bahsi geçen hüküm ile yersiz ödemelerin sigortalının kasıtlı veya kusurlu davranışından veya kurumun hatalı işleminden kaynaklanması ihtimalleri açısından sigortalıdan geri istenebilecek aylıklara ilişkin olarak kaç yıl geriye gidilebileceği düzenlenmiştir⁷⁴. Ancak söylemek gerekir ki, Kurumun hatası nedeniyle ödeme yapılması halinde bu ödemelerin Kurumca alınabilmesine olanak sağlamak hiç de yerinde değildir⁷⁵.

Sosyal güvenlik hukukunun bir sözleşme ilişkisi kurması, karşılıklılık esasına dayanması medeni hukuk ve borçlar hukukuna ait ilke ve kuralların sosyal sigorta hukukunda da uygulanması sonucunu doğurur⁷⁶. İyiniyetin korunması ilkesi de Sosyal güvenlik hukukunda geniş bir uygulama alanı olarak Sosyal Güvenlik Kurumu'nun kendi işlemleri ile oluşturduğu görünüşün sonuçlarına katlanması, kamu kurumunun işlemlerine duyulan güven ilkesinin zedelenmemesi ve kamu yararının gözetilmesi gibi amaçlara hizmet eder⁷⁷. Kurum çalışanlarının bile zaman zaman yanılığa düşebilecekleri hukuk sistemimizde her zaman “kanunu bilmemek mazeret sayılmaz kuralı”nın katı bir biçimde uygulanması bu ilişkinin güçsüz ve genellikle iyi niyetli tarafı olan sigortalı bakımından olumsuz sonuçlara yol açacaktır⁷⁸.

Ölüm aylığı almakta iken isteğe bağlı sigortalı olan kız çocuğunun yıllarca isteğe bağlı sigortaya edime hak kazanacağı ümidiyle prim ödemesi ya da

⁷⁴ **CANİKLİOĞLU**, Nurşen, Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay'ın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtay'ın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi Semineri, Ankara, Kamu-İş, 2014, s. 476.

⁷⁵ **ASLANKÖYLÜ**, Resul, “Sosyal Güvenlik Kurumunca Yapılan Fazla Ya da Yersiz Ödemelerin Geri Alınması”, Kamu-İş, C. 13, Sa. 3, 2014, s. 26; “*Sigortalının da kendisinden beklenen tüm özeni gösterse dahi bilemeyeceği bir durumda tamamen Kurum görevlisinin yaptığı bir hata sonucu kendisine ödenen bir aylığı hakkı olduğunu düşünerek alması ve harcaması üzerine bunların tamamının sigortalıdan geri istenmesi başta hakkaniyet düşüncesi olmak üzere en genel ilkelere aykırılık oluşturur*”. **CANİKLİOĞLU**, 2012 Kararları, s. 475.

⁷⁶ **TUNCAY/EKMEKÇİ**, s. 102; **KÖME AKPULAT**, Ayşe; “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İyiniyetin Korunması”, Sicil İş Hukuku Dergisi, Sa. 23, Eylül, 2011, s. 196; **ASLANKÖYLÜ**, Dürüstlük Kuralı, s. 209-210.

⁷⁷ **KÖME AKPULAT**, s. 197.

⁷⁸ **ASLANKÖYLÜ**, Dürüstlük Kuralı, s. 211-212.

isteğe bağlı sigortalılığı sebebiyle yaşlılık aylığı alan kız çocuğuna Kurumun ölüm aylığı da bağlayıp bir süre ödemeye devam etmesi, bu süreçte de sigortalıyı hiçbir şekilde uyarmaması durumu kız çocuğunun korunmaya değer iyi niyetinin en güzel örneğini teşkil etse gerek. 506 sayılı Kanun'un "kendi çalışmasından dolayı gelir veya aylık alma" durumunda aylığın kesileceğini öngörmesi karşısında Kanunun lafzına güvenen bir kişinin bile bazı Yargı kararlarında benimsenen sonuçla karşılaşması söz konusu iyi niyeti daha da değerli kılmaktadır. Bahsettiğimiz tüm bu gerekçelerle ödenen ölüm aylıklarının istirdadı, yalnızca Kurumun isteğe bağlı sigortalı olunan dönemde, kız çocuğuna söz konusu sonuçları açıklayıcı bir yazı göndererek uyarı görevini yerine getirdiği dolayısıyla iyi niyeti ortadan kaldırdığı durumlara hasredilmelidir⁷⁹.

KAYNAKÇA

- AKIN**, Levent; Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağımlı Çalışanların Maluliyeti, Ankara, Yetkin Yayınları, 2007.
- AKIN**, Levent; "Tek Çatı Öncesi ve Sonrasında İsteğe Bağlı Sigortalılık", Mess Mercek Dergisi Özel Sayısı, Sa. 43, Temmuz 2006, s. 165-181.
- AKIN**, Levent; "5754 Sayılı Yasa Sonrasında Yeni Malullük Sigortası", Prof. Dr Ali Güzel'e Armağan, C. 2, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2010, s. 879-923.
- AKİPEK**, Jale G./**AKINTÜRK**, Turgut; Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, C. 1, 12. bs., İstanbul, Beta, 2015.
- ALPER**, Yusuf; Sosyal Sigortalar Hukuku, Güncellenmiş 5. bs., Bursa, Dora Yayıncılık, 2013.
- ARICI**, **Kadir**; Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara, Gazi Kitabevi, 2015.
- ASLANKÖYLÜ**, Resul; Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

---

⁷⁹ Yargıtay'ın bir kararında vurguladığı üzere, "...özenli ve fedakar olması gereken taraf devlettir. Kurumun aylıkları bağlama sırasında yeterli özeni göstermeyip araştırmayı eksik tutup belgelerin yasaya uygunluğunu doğru değerlendirmeden aylık bağlamış olması halinde oluşacak riski üstlenerek, maddi külfetine katlanması gerekir.", Bkz. Asuman Celkan'ın karşı oy yazısı, Yarg. 10. HD., 27.05.2010, E. 2009/1146, K. 2010/7566, (Kazancı İçtihat Bankası), Erişim: 11.02.2016.

Şerhi, C. 1-2, Ankara, Bilge Yayınevi, 2013 (Şerh).

ASLANKÖYLÜ, Resul; “Dürüstlük Kuralının ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağının Sosyal Güvenlik Hukukuna Etkisi”, Sicil İş Hukuku Dergisi, Sa. 16, Aralık 2009, s. 203-213, (Dürüstlük Kuralı).

ASLANKÖYLÜ, Resul; “Sosyal Güvenlik Kurumunca Yapılan Fazla Ya da Yersiz Ödemelerin Geri Alınması”, Kamu-İş, C. 13, Sa. 3, 2014, s. 23-35.

AYAN, Mehmet/**AYAN**, Nurşen; Kişiler Hukuku, Konya, Mimoza Yayıncılık, 2011.

AYDEMİR, Cengiz/**ADIGÜZEL**; Ahmet; “İsteğe Bağlı Sigortalıların Son Durumu”, Mali Çözüm Dergisi, Sa. 110, 2012, s. 279-285.

AYHAN, Abdurrahman; “1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu’na Göre İsteğe Bağlı Sigortalılık Meselesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sa. 3, Kasım 1999, s. 161-166.

BELVERENLİ, Demet; 5510 Sayılı Kanun Kapsamında İsteğe Bağlı Sigortalılık, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016.

BİLGİLİ, Özkan; Yeni Sosyal Güvenlik Uygulaması (5502 ve 5510 Sayılı Kanunlara Göre), İzmir, 2008.

BOSTANCI, Yalçın; Sosyal Güvenlik Hukukunda İsteğe Bağlı Sigortalılık, Kazancı Yayınları, 2004.

CANİKLİOĞLU, Nurşen; Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısına Göre Sosyal Sigorta Hak ve Yükümlülükleri, İş Hukuku Uygulama Sorunları ve Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2006, s. 151-192 (SSGSSK Tasarısı).

CANİKLİOĞLU, Nurşen; 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu Açısından Geride Kalanların Korunması (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1997 (Geride Kalanlar).

CANİKLİOĞLU, Nurşen; Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay’ın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtay’ın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi Semineri, Ankara, Kamu-İş, 2014 (2012 Kararları).

- CENTEL**, Tankut; “Bağımlı Çalışanların İsteğe Bağlı Sigortaya Devam Etmeleri”, İş Hukuku Dergisi, C. 3, Sa. 1, Ocak-Mart 1993, s. 32-50 (Bağımlı Çalışanlar).
- CENTEL**, Tankut; Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri, Yargıtay’ın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2005, Ankara, 2007.
- CENTEL**, Tankut; “Boşandığı Eşiyle Birlikte Yaşayanın Aylığının Kesilmesi-Anayasa Karşısında Bir Ülke Gerçeği”, Sicil İş Hukuku Dergisi, Sa. 25, Mart 2012, s. 190-196 (Boşandığı Eşiyle Birlikte Yaşayanın Aylığının Kesilmesi).
- ÇENBERCİ**, Mustafa; Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara, Olgaç Matbaası, 1985.
- ÇOLAK**, Mahmut; İşverenler İçin Sosyal Güvenlik Uygulama Rehberi, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2012.
- DEMİR**, Vakkas; Sosyal Güvenlik El Kitabı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012.
- DURAL**, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan; Türk Özel Hukuku Cilt II-Kişiler Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2015.
- ERTÜRK**, Erkan; Sosyal Sigortalar Kanunu Uygulaması, C. 2, Ankara, Turhan Kitabevi, 2001.
- GÜZEL**, Ali/OKUR, Ali Rıza/CANİKLİOĞLU, Nurşen; Sosyal Güvenlik Hukuku, 15. bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2014.
- HELVACI**, Serap; Gerçek Kişiler, 3. bs., İstanbul, Legal Yayıncılık, 2010.
- KESER**, Hakan; “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Işığında Mirasın Reddinin, Mirastan İskatın Ve Sigortalının Öldürülmesinin Sosyal Güvenlik Kurumunca Bağlanacak Ölüm Aylığına Etkisi”, LİSGHD, Sa. 19, 2008, s. 1023-1045.
- KÖME AKPULAT**, Ayşe; “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İyiniyetin Korunması”, Sicil İş Hukuku Dergisi, Sa. 23, Eylül, 2011, s. 195-207.
- MUTLAY**, Faruk Barış; Sosyal Sigorta Yardımlarına Hak Kazanma Koşulları ve Eşitlik İlkesi, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2014.
- OKUR**, A. Rıza; Sosyal Güvenlik Reformu: Uzun vadeli Sigorta Dalları,

Çalışma ve Toplum, 2006/1 (Özel Sayı), S. 8, s. 106-146.

OZANOĞLU, İ. Teoman; “9 Temmuz 1987 Tarih ve 19512 Sayılı Resmî Gazetede Yayımlanan 20.6.1987 tarih ve 3395 sayılı Kanunla Sosyal Sigortalar Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Eklentiler ve Türk Sosyal Sigorta Sistemine Getirilen Yenilikler”, Çimento İşveren Dergisi, C. 1, Sa. 5, Eylül 1987, s. 3-15.

SÖZER, Ali Nazım; Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 2. bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2015 (Türk Sosyal Sigortalar Hukuku).

SÖZER, Ali Nazım, “İdarenin Hizmet Kusuru: Sosyal Sigortalar Kurumu Bakımından Bir Değerlendirme”, Prof. Dr. Turhan Esener’e Armağan, C. 1, Ocak 2016, s. 355-405 (İdarenin Hizmet Kusuru).

TUNCAY, A. Can/EKMEKÇİ, Ömer; Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Yenilenmiş 17. bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2015.

TUNCAY, A. Can; “Türk Emeklilik Sisteminde Reform Projesinin Değerlendirilmesi”, Çimento İşveren Dergisi, C. 19, Sa. 2, Mart 2005, 4-17.

TUNCAY, A. Can; 5510 Sayılı Kanun Açısından Uzun vadeli Sigorta Kolları, Yeni Sosyal Güvenlik Sistemi Değerlendirmeler, KHÜ-İstanbul Barosu Semineri Yayını, İstanbul, 2010.

TUNCAY, A. Can; “5510 Sayılı Kanun Açısından Ölüm Sigortası”, Prof. Dr. Ali Güzel’e Armağan, C. 2, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2010, s.1231-1244 (Ölüm Sigortası).

TUNÇER, Polat; İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 3. bs., Bursa, Ekin Yayıncılık, 2015.

TUNÇOMAĞ, Kenan; Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, 4. bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 1988.

UŞAN, M. Fatih; Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009.

UZUN, Mehmet; “Ölen Sigortalının Hak Sahiplerine Müjde!...Ölüm Aylığı Bağlamada Prim Şartı 900 Güne Düştü”, Yaklaşım Dergisi, Sa. 169, Ocak 2007, s. 164-167.

YILMAZ, Halil/KALEMCİ; Mahmut, Yargıtay’ın Sosyal Güvenlik

Hukukuna İlişkin Emsal Kararları, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014.

YORULMAZ, Çiğdem; Ölüm Sigortası, Ankara Barosu Dergisi, Y. 68, Sa. 3, 2010, s. 289-309.

YÜKSEL, Hasan; Sosyal Güvenlik Hukuku, Bursa, Ekin Yayıncılık, 2016.

YÜREKLİ, Sabahattin; “Sosyal Güvenlik Hukukunda Özel Bir Durum: Muristen Bağlanan Aylık, Mirasın Reddi Halinde Kesilir mi?”, Sicil İş Hukuku Dergisi, Sa. 20, Aralık 2010, s. 145-152.

YARARLANILAN ELEKTRONİK KAYNAKLAR

www.kazanci.com (Kazancı İctihat Bankası)

www.legeshukuk.com

www.calismatoplum.org

